

Föräldrars uppfattningar kring sin betydelse i det cannabisförebyggande arbetet

- En kvalitativ studie med
fokusgrupper som metod

Författare: Carolina Day och Sofia Haby

Folkhälsovetenskapligt program
med hälsoekonomi, 180 hp

Examensarbete i folkhälsovetenskap med
hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Pernilla Jonsson

Examinator: Annika Jakobsson

Svensk titel: Föräldrars uppfattningar kring sin betydelse i det cannabisförebyggande arbetet – En kvalitativ studie med fokusgrupper som metod

Engelsk titel: Parents' perceptions of their importance in cannabis prevention – A qualitative focus group study

Författare: Carolina Day och Sofia Haby

Program: Folkhälsovetenskapligt program med hälsoekonomi, 180 hp
Examensarbete i folkhälsovetenskap med hälsoekonomi I, VT 2013

Omfattning: 15 hp

Handledare: Pernilla Jonsson

Examinator: Annika Jakobsson

SAMMANFATTNING

Introduktion: Föräldrar har visats ha stor betydelse för förebyggandet av ungdomars cannabisbruk. Föräldraskapspraktiker såsom kontroll, öppen kommunikation och goda familjerelationer har visats vara skyddsfaktorer, medan bristfällig kommunikation och svagt socialt och känslomässigt stöd har kopplats till en ökad risk för cannabisanvändning bland ungdomar. **Syfte:** Syftet med studien var att undersöka föräldrars uppfattningar kring sin betydelse i förebyggandet av ungdomars cannabisanvändning. **Metod:** För att besvara syftet valdes en kvalitativ metod i form av fokusgruppsintervjuer, vilka genomfördes med totalt 14 föräldrar vid fyra olika tillfällen. Inspelat material från intervjuerna transkriberades och analyserades med hjälp av manifest kvalitativ innehållsanalys. **Resultat:** Föräldrarna betonade sitt gemensamma ansvar för allas barn. En strategi för att stärka detta var att samarbeta föräldrar emellan. Individuella föräldrastrategier som kontroll, regler, tydlighet och samtal med barnen nämndes som metoder för att förebygga ungdomars cannabisbruk. Föräldrarna upplevde sin kunskap om cannabis som otillräcklig, vilket sågs som ett hinder för samtal. De efterfrågade mer kunskap för att kunna upptäcka cannabisbruk, men var samtidigt osäkra på om de skulle ta till sig mer information om de fick den. **Diskussion:** I beaktande av resultaten bör hänsyn tas till den specifika kontext som studien utfördes i samt att deltagandet var frivilligt och obetalt, vilket kan tänkas ha påverkat vilka föräldrar som valde att medverka. Föräldrarnas uppfattningar om betydelsen av öppen och tydlig kommunikation och goda familjerelationer överensstämmer med tidigare forskning. Monitorering var en central strategi som betonades och har i forskning visats vara effektiv för att förebygga ungdomars cannabisbruk. I denna studie framkom att monitoreringsstrategier även tillämpades på såväl kollektiv- som samhällsnivå. **Slutsats:** Föräldrarna betonade det gemensamma ansvaret för allas barn, föräldrarsamarbete, kontrollstrategier, regler och samtal som betydelsefulla faktorer för att förebygga cannabisanvändning bland ungdomar.

Nyckelord: cannabisprevention, fokusgrupper, föräldraskap, monitorering, ungdomar

ABSTRACT

Introduction: Parents have been shown to be of great importance in preventing cannabis use among adolescents. Parenting practices such as control, open communication and good relations within the family have shown to be protective factors, whereas lack of communication and weak social and emotional support have been associated with an increased risk for cannabis use among adolescents. **Aim:** The aim of the study has been to explore parents' perceptions about their own importance in preventing cannabis use among adolescents. **Method:** A qualitative method consisting of focus group interviews has been used to fulfill the aim. The interviews were performed on four different occasions with 14 parents in total. The recorded material from the interviews was transcribed and analyzed with a manifest qualitative content analysis. **Results:** Parents stressed their joint responsibility for all children and a strategy to achieve this was to cooperate with other parents. Individual parenting strategies such as supervision, rules, clarity and conversation with their children were mentioned as methods for preventing adolescent cannabis use. Parents judged their knowledge about cannabis as insufficient and perceived this to be a problem for conversations. They requested more information about how to recognize cannabis use, but were unsure about how they would handle such information. **Discussion:** While regarding the results one has to consider the specific context in which the study was performed and the fact that participation was voluntary and unpaid, which may have affected who chose to participate in the study. Parents' perceptions about the importance of open and clear communication and good relations within the family are coherent with former research. Monitoring strategies were also mentioned, which have been shown to be effective in preventing adolescent cannabis use. The results in this study showed that monitoring strategies also were applied on group as well as community level. **Conclusion:** Parents stressed their joint responsibility for all children in the community, parent cooperation, supervision strategies, rules and conversation as important tools to prevent adolescent cannabis use.

Key words: adolescents, cannabis prevention, focus groups, monitoring, parenting

FÖRORD

Under våren 2013 gjorde vi praktik hos drogförebyggare Håkan Fransson i Öckerö kommun. Som en del av praktiken genomfördes, på uppdrag av en FoU-cirkel om cannabisförebyggande arbete, fokusgruppsintervjuer med föräldrar i kommunen om deras syn på cannabis, ungdomar och föräldraskap. Materialet från fokusgrupperna har sedan legat till grund för denna kandidatuppsats i folkhälsovetenskap.

Författarna önskar framföra sitt varmaste tack till alla föräldrar som deltagit i de genomförda fokusgruppintervjuerna för de givande och inspirerande diskussionerna de bidragit till. Utan dem hade vår uppsats inte varit möjlig att genomföra. Vi vill även tacka vår praktikhandledare Håkan Fransson i Öckerö kommun som inspirerat oss med sitt engagemang och sin kunskap om drogförebyggande arbete samt FoU-cirkeln för de spännande mötena vi fått delta i. Slutligen ett stort tack till vår uppsatshandledare Pernilla Jonsson på Göteborgs Universitet för stöd och goda råd under skrivprocessen.

Göteborg, maj 2013

Carolina Day och Sofia Haby

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
2	Bakgrund	1
2.1	Cannabis	1
2.2	Cannabis bland unga i Sverige	2
2.3	Öckerö kommun	4
2.3.1	Droganvändning bland unga	4
2.3.2	Drogförebyggande arbete	4
2.4	Risikfaktorer för ungdomars cannabisanvändande	5
2.5	Familjen som risk- och skyddsfaktor	5
2.5.1	Familjerelationer och struktur	6
2.5.2	Kommunikation inom familjen	6
2.5.3	Kontrollstrategier	7
2.6	Problemformulering	7
3	Syfte	8
4	Metod	8
4.1	Studiedesign	8
4.2	Urval	9
4.3	Tillvägagångssätt för datainsamling	10
4.4	Transkribering	10
4.5	Kvalitativ innehållsanalys	11
4.5.1	Analysens genomförande	11
4.6	Etiska överväganden	13
5	Resultat	14
5.1	Föräldrars gemensamma ansvar	15
5.1.1	Föräldrasamarbete	15
5.1.2	Ansvar för allas barn	16
5.1.3	Öppet hem	16
5.1.4	Det lilla samhället som trygghetsfaktor	17
5.1.5	Familjestruktur	18
5.2	Föräldrastrategier	19
5.2.1	Regler	19
5.2.2	Kontroll	20
5.2.3	Samtal som förebyggande metod	21
5.2.3.1	Samtalsstrategier	21
5.2.3.2	Svårigheter med samtal	22
5.2.4	Tydliga och öppna föräldrar som föregår med gott exempel	22
5.2.5	Föräldrar som anpassar sig efter situation	24
5.3	Kunskap och information av betydelse för föräldrar	25
5.3.1	Kunskapsbrist och osäkerhet	25
5.3.2	Motsättning mellan efterfrågan och hantering av information	26
5.3.3	Åsikter om befintliga insatser	27
6	Diskussion	29
6.1	Metoddiskussion	29
6.1.1	Urval	29
6.1.2	Datainsamling	31

6.1.3 Analys	32
6.2 Resultatdiskussion	33
6.2.1 Föräldrars gemensamma ansvar.....	33
6.2.2 Föräldrastrategier	34
6.2.3 Kunskap och information av betydelse för föräldrar	36
7. Slutsats	38
Referenser	39
Bilaga 1 - Kallelsemejl	
Bilaga 2 - Frågeguide	

1 Introduktion

I december 2010 överlämnade regeringen till riksdagen propositionen *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken* (Socialdepartementet 2010). Denna antogs i mars 2011 med det övergripande målet att få till stånd "Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk" (Socialdepartementet 2010). Hur detta mål skulle uppfyllas konkretiserades i ett av regeringen utformat åtgärdsprogram för alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT)-politiken, vilket bland annat innefattade en satsning för att minska antalet nya cannabisanvändare (ANDT-sekretariatet 2011). Ett sätt att bidra till detta utgjordes av det prioriterade delmålet "En fungerande lokal och regional samverkan och samordning mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete" (ANDT-sekretariatet 2011).

Ur detta regeringsuppdrag inleddes i november 2012 en regional mobilisering mot cannabis i Västra Götalands län, med målet att öka vuxnas och professionellas kunskaper om cannabis och dess effekter, med samverkan som central metod (Länsstyrelsen Västra Götalands län 2013). År 2011 fick Länsstyrelsen i Västra Götalands län projektpengar från Statens Folkhälsoinstitut och med hjälp av dessa utvecklade Forskning och Utveckling (FoU) Sjuhärad Valfärd en forskningscirkel tillsammans med Länsstyrelsen. De deltagande i cirkeln var drog- och folkhälsosamordnare från sju kommuner i Västra Götalands län samt forskarrepresentanter från FoU Sjuhärad Valfärd och Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs Universitet. Målet var att höja kunskapsnivån om cannabis och utveckla det förebyggande arbetet på lokal nivå (Länsstyrelsen Västra Götalands län 2013).

En av de deltagande kommunerna i forskningscirkeln var Öckerö och som praktikanter hos kommunens drogförebyggare fick vi, två studenter från det folkhälsovetenskapliga kandidatprogrammet vid Göteborgs Universitet, i uppgift att genomföra datainsamling i Öckerö kommun till ovan nämnda forskningscirkel. Syftet med denna datainsamling var att få mer kunskap om föräldrars uppfattningar och tankar kring föräldraskap, ungdomar och cannabis. Materialet har sedan använts som grund till denna kandidatuppsats i folkhälsovetenskap.

2 Bakgrund

2.1 Cannabis

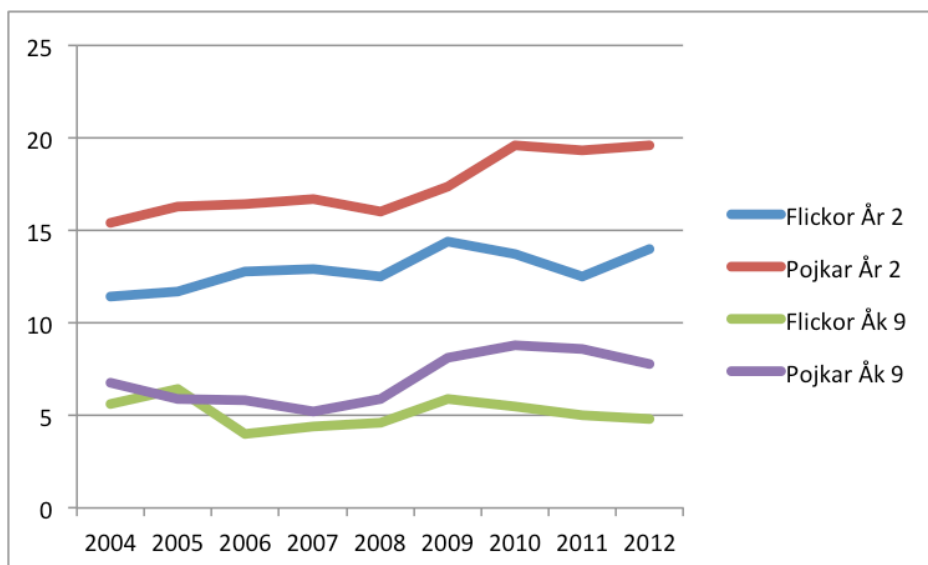
Cannabis är ett samlingsnamn för beredningarna hasch och marijuana som framställs ur växten indisk hampa, vars latinska namn är *Cannabis sativa* (Nationalencyklopedin (NE) 2013). Marijuana utvinns genom torkning av växt- och blomdelar, medan hasch framställs genom att växtens hartsrika toppskott pressas samman till bruna kakor (NE 2013, Ramström 2009). Det finns även en beredningsform där hascholja utvinns ur växten, vilken dock är en mer ovanlig cannabisform (Ramström 2009). Det vanligaste sättet att inta hasch och marijuana är genom rökning (Ramström 2009). Det finns även syntetiskt framställd "cannabis", av vilka den vanligaste formen kallas för spice, vilken

även den intas genom rökning (Statens folkhälsoinstitut (FHI) 2003). I cannabis finns över 400 ämnen av vilka den mest verksamma substansen, oavsett cannabisform, är THC, delta-9-tetrahydrocannabinol (Ramström 2009). Cannabis kan användas mot medicinska problem och i Sverige finns ett preparat som kan användas mot neurologisk smärta vid MS (NE 2013). I Sverige är cannabis narkotikaklassat och omfattas av Narkotikastrafflagen (1968:64), vilket bland annat innebär att det är olagligt att utan särskilt tillstånd framställa, inneha, bruka och sälja cannabis.

Cannabisruset har beskrivits kunna ge både positiva effekter såsom eufori, lugn och en känsla av distansering från vardagslivet och negativa effekter som panikkänslor och psykosliknande symptom (Ramström 2009). Cannabisbruk kan orsaka olika typer av skadeeffekter hos brukaren, såväl psykiska, psykologiska, psykosociala som fysiska och kan kopplas till beroendutveckling. Cannabisbruk anses kunna orsaka, förvärra och utlösa en rad psykiska sjukdomar och störningar, exempelvis olika former av psykoser, affektiva sjukdomar som depressioner, maniska tillstånd och självmordsbeteende, ångesttillstånd samt depersonalisations- och amotivationsyndrom. Den viktigaste skadeeffekten av cannabis är försämringen av de kognitiva förmågorna som ett bruk medför. Tankeförmåga, minne och omvärldsförståelse försämras, både direkt i samband med bruk och kroniskt, vilket kan leda till betydande sociala svårigheter. På grund av bland annat dessa effekter är cannabisbruk en betydande riskfaktor i trafiken. Bland fysiska skadeeffekter av cannabis kan nämnas den på flertalet sätt negativa påverkan en gravid har på sitt ofödda barn om bruk sker under graviditeten. Andra fysiska skadeverkningar inkluderar skador på andningsorganen och det finns även en viss koppling till några hjärt-kärlsjukdomar. Under tonårsperioden anses ett cannabisbruk extra skadligt, både genom att den omogna hjärnans utveckling och en ungdoms identitetsutveckling störs kraftigt av ett cannabisbruk. Att börja röka mycket cannabis tidigt anses ha samband med flertalet psykiatriska och psykosociala störningar och svårigheter. Cannabis bedöms enligt Ramström vara en inkörsport till andra droger (2009), men detta har dock ifrågasatts i annan litteratur (Forkby, Olausson & Turner 2013).

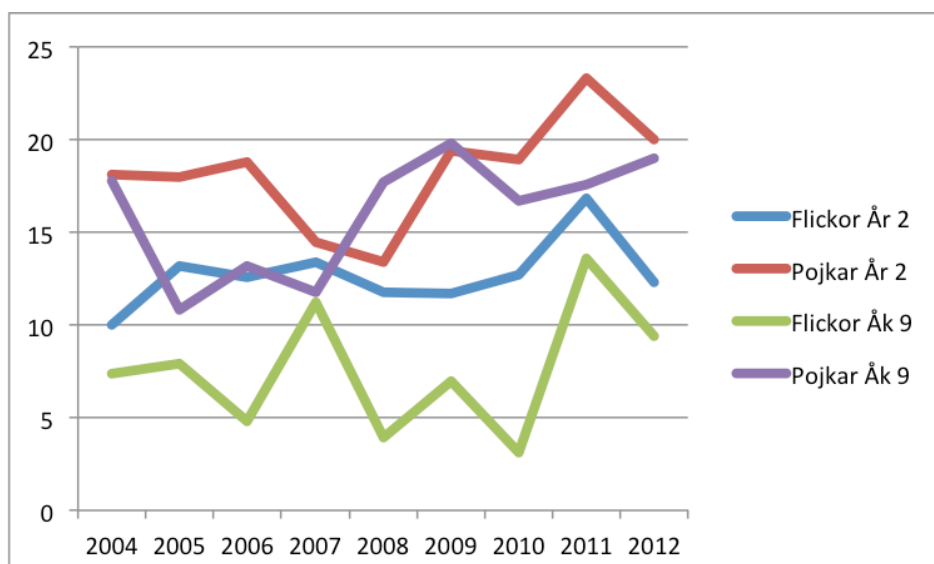
2.2 Cannabis bland unga i Sverige

Under de senaste åren har cannabisanvändningen ökat bland unga i Sverige (CAN 2013). Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) undersöker varje år genom enkätundersökningar vanor gällande alkohol, tobak och andra droger bland ungdomar i årskurs 9 och i andra året på gymnasiet. Andelen som någon gång använt cannabis har mellan 2004 och 2012 ökat från 15,4 till 19,6 procent bland pojkarna och från 11,4 till 14,0 procent bland flickorna i andra året på gymnasiet, se figur 1 nedan. Bland de som går i nionde klass har andelen som någon gång använt cannabis ökat från 6,8 till 7,8 procent bland pojkarna mellan åren 2004 och 2012, medan andelen minskat bland flickorna från 5,6 till 4,8 procent under samma tidsperiod (CAN 2013).

Figur 1. Andel med erfarenhet av cannabisbruk i gymnasiets år 2 och årskurs 9, procentuell fördelning efter kön. 2004-2012. (Siffror från CAN 2013).

Bland pojkar i nionde klass har andelen frekventa användare av cannabis (använt mer än 20 gånger), bland de som testat någon form av narkotika, nästan fördubblats mellan 2000 och 2012, med en ökning från 10,2 till 19 procent (observera att figur 2 nedan endast visar utvecklingen mellan 2004 och 2012). Bland de jämnåriga flickorna är ökningen under tidsperioden 2000-2012 betydligt mindre, från 6,1 till 9,4 procent (CAN 2013). I gymnasiets år två var andelen frekventa cannabisbrukare, av de som någon gång testat narkotika, 20 respektive 12,3 procent för pojkar respektive flickor (2012), se figur 2 nedan.

Figur 2. Andel frekventa cannabisanvändare, av de som någon gång testat narkotika, i gymnasiets år 2 och årskurs 9, procentuell fördelning efter kön. 2004-2012. (Siffror från CAN 2013).

Om man ser till den totala droganvändningen av någon eller flera av substanserna alkohol, narkotika och tobak minskade dock konsumtionen kraftigt under den studerade tidsperioden (2000-2012 för niondeklassare, 2004-2012 för andraårsgymnasister), andra droger har sålunda inte ersatt den under perioden avsevärt minskade alkoholkonsumtionen (CAN 2013).

2.3 Öckerö kommun

Öckerö kommun är belägen i Göteborgs norra skärgård och består av tio bebodda öar, vilka saknar fast landförbindelse (Öckerö kommun u.å. a). År 2011 var antalet invånare 12 487 (Statistiska Centralbyrån (SCB) 2012). Medelinkomsten år 2010 var 298 000 kronor, vilket är högre än motsvarande för både länet och riket. Bland männen i kommunen är skillnaden särskilt betydande, medan den inte är lika stor för kvinnorna. Andelen förvärvsarbete är 83 procent, vilket är högre än för länet såväl som riket, och många pendlar till andra kommuner för arbete (SCB 2012). På Öckerö finns en mindre gymnasieskola med specialinriktning, men de flesta ungdomar från kommunen pendlar från ön för gymnasiestudier (Öckerö kommun u.å. b).

2.3.1 Droganvändning bland unga

I den årliga drogvaneeundersökning som genomförs bland Öckerö kommuns högstadieelever (år 7-9) ställs frågan "Har du någon gång använt narkotika?". Då stickprovet är mycket litet bör resultatet tolkas försiktigt. Andelen som svarade "Ja" på frågan har pendlat upp och ner mellan år 2009 och 2013. Den genomsnittliga andelen av högstadieungdomarna som någon gång använt narkotika under den studerade tidsperioden var 3,9 procent¹. I en annan undersökning med 187 respondenter befanns att 18 procent av 16-29-åringarna i kommunen någon gång brukat cannabis (Althoff & Rubinstein 2009).

2.3.2 Drogförebyggande arbete

I Öckerö kommun bedrivs ett primärpreventivt drogförebyggande arbete med fokus på alkohol, inriktat mot kommunens vuxna befolkning (Öckerö kommun u.å. c). Metoden kallas *Alla överens* och går ut på att om alla kommunens vuxna tillsammans ser till att lagen följs så att ingen under 18 år får tag på alkohol, så kan tonårsfylleriet utrotas (Öckerö kommun u.å. c). Sedan metoden infördes har ungdomsfylleriet kraftigt minskat i kommunen, från 2003 då 65 procent av ungdomarna druckit alkohol, till 30 procent 2011 (Fransson 2011). En del av metoden innefattar att hålla föräldraföreläsningar om ungdomar och droger samt att delta med information inom ramen för skolornas ordinarie föräldramöten. Information till föräldrar påbörjas redan då barnen går i

¹ Håkan Fransson, Drogförebyggare Öckerö Kommun, e-post den 2 maj 2013

förskolan, då drogförebyggaren behandlar ämnen som anknytning och gränssättning. Från och med årskurs fem fördes föräldrar med information och redskap för att motverka ungdomars alkoholdrickande, bestående av råd som betonar vikten av tydlighet, att inte förse sina barn med alkohol samt att skapa goda relationer med barnens kompisar och deras föräldrar. Föräldrar uppmanas att sinsemellan komma överens om gemensamma regler kring alkohol. Att ha koll på var barnen är, vad de gör och med vilka de umgås betonas också kraftigt. Från och med årskurs åtta informeras föräldrar även om andra droger än alkohol och då i första hand cannabis (Fransson 2011).

2.4 Riskfaktorer för ungdomars cannabisanvändande

I en rapport av Larsson och Lilja (2003) beskrivs riskfaktorer som förknippas med cannabisbruk bland ungdomar såsom svag eller negativ anknytning till skola och arbetsliv, sensationssökande personlighet, tillåtande attityd till cannabis, tidigt alkohol- och tobaksbruk, att ha vänner som använder cannabis samt svag familjeanknytning (Larsson & Lilja 2003). Olika risk- och skyddsfaktorer har påträffats beroende på om det är ungdomars cannabisdebut eller cannabisberoende som diskuteras (von Sydow et al. 2002). Då det kommer till att använda cannabis för första gången anses tillgänglighet och vännerns cannabisanvändande vara de mest betydande faktorerna, medan psykisk ohälsa, låg självkänsla, brist på självkontroll, brist på pengar och föräldrars död i barndomen har visats vara betydande riskfaktorer för att utveckla ett beroende (von Sydow et al. 2002). Att ha enstaka riskfaktorer ger endast en mindre ökning av risken att använda droger, det är kombinationen av flera riskfaktorer som anses mest betydelsefull (Sundell 2008). Ungdomars motiv för att bruka cannabis kan bland annat vara att hantera negativa känslor och stress, att uppnå förändringar i medvetandet, att lära känna sig själva bättre, att uttrycka avstånd från vuxenvärlden samt att underlätta sociala relationer (Larsson & Lilja 2003).

2.5 Familjen som risk- och skyddsfaktor

Under den tid som ungdomar fortfarande bor kvar i hemmet menar Sundell (2008) att föräldrelationen är den viktigaste faktorn för om ungdomar testat droger eller inte. Familjens attityder och normer kring alkohol och droger spelar en betydande roll för ungdomars syn på substanserna (Larsson & Lilja 2003). Föräldranormer verkar i större utsträckning vara associerat med cannabisbruk än vad det är med alkoholbruk. Larsson och Lilja (2003) menar att det kan antas bero på att cannabisbruk är olagligt och mindre socialt accepterat, därför är också ett sådant beteende i högre grad förknippat med risk- och skyddsfaktorer från barndomen. I samma rapport nämns hur faktorer som bristfällig kommunikation och konflikter inom familjen samt svagt socialt och känslomässigt stöd är associerade med drogbruk bland ungdomar. Då det kommer till cannabis tenderar ungdomar med svag familjeanknytning och svagt stöd från familjen att vara mer benägna att pröva drogen (Larsson & Lilja 2003). Andra faktorer som är kopplade till föräldrars agerande gentemot sina barn innefattar beteenden som att föräldrarna är mottagliga för sina barns åsikter, ställer krav på sina barn samt stärker sina barn till att tro på sig själva (Velleman, Templeton & Copello 2005). Att som förälder vara alltför auktoritär och förbjudande samt att vara inkonsekvent och använda fysiskt eller verbalt

våld har förknippats med tidigare drogdebut bland unga (Velleman, Templeton & Copello 2005). Både föräldrars attityder till narkotikabruk och deras eget narkotikabeteende är faktorer som påverkar ungdomars cannabisbruk (Kadesjö 2008). Kadesjö (2008) skriver att ungdomar som brukar en viss drog i unga år oftare har föräldrar som har en positiv attityd till drogen och mer sällan har varnat dem för drogens skadeeffekter. Kadesjö (2008) menar även att föräldrar i hög grad saknar medvetenhet om den betydelse de kan ha som förebilder för sina barn och om vilken roll de kan spela för sina barns droganvändande.

I en översiktsstudie om familjens roll i förebyggandet av droganvändande bland unga beskriver Velleman, Templeton och Copello (2005) sju områden inom familjekontexten som kan påverka användandet av droger hos unga. Dessa sju områden innefattar familjerelationer/-struktur, familjesammanhållning, kommunikation inom familjen, föräldrarnas beteende, familjehantering/-organisation (management), föräldrars övervakning (supervision) samt föräldrars influenser. Viktigt att belysa i sammanhanget är att familjefaktorer existerar i samband med andra påverkansfaktorer såsom individuella faktorer, kompisars påverkan, media, reklam, tillgänglighet, etc., vilka det inte går att bortse ifrån i förebyggandet av ungdomars droganvändande (Velleman, Templeton & Copello 2005).

2.5.1 Familjerelationer och struktur

Under kategorin som rör familjerelationer och -struktur tar Velleman, Templeton och Copello (2005) upp studier som visar att familjens struktur verkar ha mindre betydelse för användandet av droger hos ungdomar än vad familjerelationerna och deras kvalitet har. De relationella aspekterna så som familjens sammanhållning och kommunikation beskrivs som mer betydelsefulla än strukturella faktorer som ensamstående föräldrar och familjens storlek (Velleman, Templeton & Copello 2005). Att ha en nära relation till sina föräldrar har visats vara en viktig faktor för att ungdomar inte ska använda droger och minskar också risken för att ha vänner som använder droger. Den nära familjerelationen är även viktig i de fall då ungdomar har prövat droger, då detta har visat sig leda till en lägre risk att hamna i ett missbruk (Velleman, Templeton & Copello 2005).

2.5.2 Kommunikation inom familjen

Kommunikationen mellan föräldrar och deras barn har visats vara av betydelse för om barnen använder eller missbrukar droger. Samband har setts mellan brist på kommunikation, dåligt definierade och kommunicerade förväntningar, familjekonflikter och användandet av droger hos unga (Velleman, Templeton & Copello 2005). Det har även framkommit att ungdomar använder droger i större utsträckning om de upplever att deras föräldrar inte har tid med dem och om föräldrarna använder sig av regler med bristande tydlighet och konsekvens (Sundell 2008). Andra skyddsfaktorer har visats vara kommunikation mellan föräldrar och barn som signalerar värme och ömhet, uppmuntran av barnets kompetenser, tydliga förväntningar, monitorering samt konsekventa och inte alltför stränga regler (Velleman, Templeton & Copello 2005).

2.5.3 Kontrollstrategier

Föräldrars kontrollstrategier nämns som en viktig faktor för att förebygga ungdomars droganvändning (Velleman, Templeton & Copello 2005). Larsson och Lilja (2003) beskriver kontrollstrategins två dimensioner. Den ena dimensionen behandlar vilken grad av monitorering som finns och den andra vilken grad av föräldrareaktioner som uppstår vid normöverträdelser (Larsson & Lilja 2003). Monitorering är ett begrepp som ofta används i litteratur som berör förebyggandet av ungdomars droganvändning och syftar till att föräldrar har koll på sina barn genom vetskap om var de är, vad de gör och vilka de umgås med (Velleman, Templeton & Copello 2005). I Velleman, Templeton och Copello (2005) nämns hur monitorering kan innebära att föräldrar i högre grad kan förhindra eller fördröja ungdomars droganvändning och vara en bidragande faktor till att unga har mindre kontakt med andra ungdomar som använder droger.

I en studie av Stattin och Kerr (2000) ifrågasätts innebörden av begreppet monitorering, då begreppet i litteraturen ofta syftar till att beskriva föräldrars direkta övervakning av sina barn. Stattin och Kerr (2000) undersöker i sin studie varifrån föräldrar får sin kunskap om sina barns aktiviteter och menar att föräldrarna får denna kunskap både genom att själva ta reda på vad barnen gör och från vad barnen själva berättar om vad de gör på sin fritid. Det senare nämns som en central aspekt som författarna hävdar tidigare tagits lite hänsyn till i litteraturen. Författarna nämner två möjliga förklaringar till sitt resultat, den ena att barn som i hög grad berättar om sina aktiviteter utanför hemmet mer sällan har ett normbrytande beteende. Den andra förklaringen som nämns är att föräldrar vars barn berättar för dem om sina aktiviteter har byggt upp en sådan relation med sina barn som underlättar kommunikationen barn och föräldrar emellan och att det snarare är detta som förebygger normbrytande beteende och inte den övervakning som begreppet monitorering vanligen syftar på (Stattin & Kerr 2000).

2.6 Problemformulering

Cannabisanvändning bland unga är ett folkhälsoproblem då drogen kan ge såväl fysiska, psykiska, psykologiska som psykosociala skador (Ramström 2009). Ett användande bedöms vara särskilt skadligt vid bruk i unga år då det påverkar både den mentala och fysiska utveckling som sker under dessa år (Ramström 2009). Förebyggande arbete som inkluderar hela familjen har visats vara centralt för att motverka ungas användande av cannabis (Larsson & Lilja 2003). Även Regeringen betonar detta i sin proposition *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken*, som har som ett av sina prioriterade mål att öka föräldrars deltagande och där föräldrastöd ses som en viktig komponent i det förebyggande ANDT-arbetet (Socialdepartementet 2010). Kadesjö (2008) menar att många föräldrar verkar ha en bristande förståelse för den betydelse de själva har för sina barns beteende och vilken roll de spelar som förebilder för sina barn. Vidare pekar hon på vikten av att ge föräldrar mer kunskap om detta för att få dem att förstå hur de kan påverka användningen av droger bland unga (Kadesjö 2008). Då familjenormer och familjestöd är centrala komponenter i det preventiva arbetet för att motverka alkohol- och drogbruk (Larsson & Lilja 2003), är det av största vikt att undersöka hur föräldrarna ser på sin roll och betydelse i det cannabisförebyggande arbetet.

3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka föräldrars uppfattningar kring sin betydelse i förebyggandet av ungdomars cannabisanvändning.

4 Metod

4.1 Studiedesign

Då syftet med studien var att undersöka föräldrars uppfattningar om sin betydelse i förebyggandet av ungdomars cannabisanvändande har en kvalitativ ansats bedömts som mest lämplig. Kvalitativa metoder används för att förstå människors uppfattning om världen och vilken mening de tillskriver den (Pope & Mays 2006). Kvalitativ forskning har informanternas perspektiv och syftar till att fördjupa förståelsen om det studerade fenomenet, till skillnad från den kvantitativa som utgår från en idé (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007). På dessa grunder har därför en kvalitativ metod valts.

För att besvara syftet med studien har intervjuer i form av fokusgrupper valts, då denna intervjuform har visat sig vara användbar för att belysa deltagares attityder och förståelser av ett fenomen samt att identifiera normer och värderingar i grupper (Pope & Mays 2006). Syftet med att välja fokusgrupper istället för individuella intervjuer har varit att fånga de uppfattningar som finns föräldrar emellan gällande sin betydelse för förebyggandet av ungdomars cannabisanvändande. Detta bedömdes kunna göras bättre i fokusgrupper då de bygger på att deltagarna för en diskussion med varandra och att de utforskar och förklarar sina åsikter genom interaktion (Pope & Mays 2006). Interaktionen mellan deltagarna är viktig för att de ska kunna utforska och klargöra både individuella uppfattningar och uppfattningar de delar med andra deltagare (Tong 2007), vilket också ansågs relevant för studiens syfte.

Som analysmetod för materialet valdes en kvalitativ innehållsanalys med inspiration från en artikel av Graneheim och Lundman (2004). Kvalitativ innehållsanalys är en i litteraturen rekommenderad metod för analys av material från fokusgrupper (Wibeck 2010) och fokuserar på att tolka texter genom att jämföra likheter och skillnader, med syfte att hitta centrala kategorier (Lundman & Graneheim 2012). Den kvalitativa innehållsanalysen har en induktiv ansats, vilket innebär att texten angrips förutsättningslöst, och materialet analyseras således inte utifrån en förutbestämd mall, vilket är fallet med den deduktiva analysen (Lundman & Graneheim 2012).

Studien genomfördes av två studenter vid ett folkhälsovetenskapligt program på kandidatnivå. Dessa var unga, vita kvinnor med medelklassbakgrund, utan egna erfarenheter av föräldraskap och utan tidigare erfarenhet av att hålla i fokusgrupper.

4.2 Urval

För att få deltagare till studien har ett slumpmässigt urval från existerande listor använts. Tillvägagångssättet valdes då deltagarna därigenom har gemensamt de basala inklusionskriterierna, de är föräldrar till barn i gymnasiet och boende i Öckerö kommun. Utifrån dessa kriterier är de sedan slumpmässigt utvalda, då dessa var de enda kriterierna av betydelse för studien, vilken önskar belysa tankar och uppfattningar hos föräldrar i allmänhet. Rekryteringen av deltagare har gjorts genom att ringa runt på kvällstid till föräldrar med barn som avslutade den kommunala grundskolan i Öckerö kommun år 2011 eller 2012. Föräldrarnas namn och telefonnummer återfanns på klasslistor, som är offentliga handlingar och erhöles från en högstadieskola i kommunen. Ett fåtal föräldrar exkluderades från det slumpmässiga urvalet då de hade personlig koppling till en av författarna. Vid två tillfällen tvingades avsteg göras från det slumpmässiga urvalet på grund av sena återbud, då två deltagare togs ut på kort varsel med hjälp av bekvämlighetsurval ur drog förebyggarens kontaktnät. Dessa två deltagare uppfyllde dock inklusionskriterierna, men hade inte blivit uppringda i det slumpmässiga urvalet. Då intervjuerna skulle genomföras under en bestämd tidsperiod, var det nödvändigt att rekrytera alla deltagare innan fokusgrupperna genomfördes. Således kunde nya deltagare inte rekryteras tills materialet var mättat, vilket nämns som fördelaktigt i Wibeck (2010).

Författarna ringde utifrån klasslistorna upp föräldrar, presenterade sig kort och bad om att få berätta om syftet med samtalet. En del visade sig redan i detta stadie ointresserade och samtalet avslutades då. I övriga samtal presenterades mycket kort bakgrund, syfte och genomförande av fokusgruppsintervjuerna. Föräldrarna erbjöds att vara med i en gruppintervju om föräldraskap, ungdomar och cannabis tillsammans med andra slumpmässigt utvalda föräldrar, där de skulle diskutera sina tankar, åsikter och uppfattningar om ovan nämnda ämnen. Innan telefonsamtalen genomfördes hade fem, vilket senare reducerades till fyra, datum för fokusgruppsintervjuerna bestämts och föräldrarna fick under telefonsamtalet välja vilket av datumen som passade dem bäst. Grupperna fylldes på efterhand och således försvårades rekryteringen av deltagare mot slutet av processen.

Antalet samtal som ringdes i rekryteringsprocessen registrerades inte, men slutligen hade 25 föräldrar tackat ja till att delta i studien. De föräldrar som ville och kunde medverka lämnade sin mejladress till författarna som någon vecka innan intervjuens tidpunkt skickade ut ett kallelsemejl med information om studiens genomförande, se bilaga 1. På grund av problem med deltagare som inte dök upp till de första fokusgrupperna, skickade författarna ytterligare ett påminnelsemejl till deltagarna några dagar innan den sista fokusgruppen genomfördes. Totalt 13 deltagare gav återbud eller dök inte upp till sin inbokade intervjutid. Slutligen genomfördes således fokusgruppsintervjuerna med 14 stycken föräldrar, uppdelade i fyra olika fokusgrupper. Av de deltagande var 12 kvinnor och 2 män. Inga av deltagarna var föräldrar till samma barn.

4.3 Tillvägagångssätt för datainsamling

Fokusgrupperna genomfördes på kvällstid i ett konferensrum i en verksamhetslokal på en av kommunens öar. Intervjuerna genomfördes av författarna, genom att den ena agerade samtalsledare som ställde frågor, samtidigt som den andra antecknade vad som sades och vem som sade vad. Under fokusgruppsintervjuerna gjordes även ljudinspelningar. Wibeck (2010) menar att ett lämpligt antal deltagare i en fokusgrupp är som minst fyra och som mest sex personer. Författarnas målsättning var att boka in mellan fem eller sex deltagare till varje tillfälle och detta gjordes, förutom till en grupp där antalet inbokade deltagare var sju. När intervjuerna väl skulle genomföras var det dock ett antal deltagare som gav sena återbud och ytterligare ett antal som av oklar anledning inte dök upp till intervjuerna. Fokusgrupperna varierade således i storlek mellan två och fem deltagare. Till den av fokusgrupperna där endast två av de inbokade deltagarna dök upp, valde författarna att inte ta några anteckningar utan båda författarna fungerade som samtalsledare och var mer deltagande i diskussionen än i de övriga fokusgrupperna. Under en annan av fokusgrupperna var en av författarna sjuk och således genomfördes en av intervjuerna av en ensam samtalsledare utan att anteckningar togs.

Författarna utformade en frågeguide bestående av frågeområden som bedömdes relevanta för att besvara studiens syfte. Denna innehöll tre delar; Inledning/Öppningsfrågor, Ungdomar och cannabis och Föräldrar och cannabis, se bilaga 2. Frågeguiden som utformades var semistrukturerad, vilket innebär att den innehöll öppna frågor som formulerats utifrån de områden som var studiens fokus (Pope & Mays 2006). Fokusgruppsintervjuerna inleddes med ett antal introduktionsfrågor där deltagarna bland annat fick samtala kring vilka associationer de fick då de hörde ordet cannabis, synen på cannabis när de var unga samt hur synen har förändrats sedan dess. Introduktionsfrågorna ställdes då de är användbara för att bryta isen mellan deltagarna och för att introducera ämnet som ska diskuteras (Wibeck 2010). De är också användbara för att öppna möjligheten till reflektion över egna erfarenheter (Wibeck 2010). Alla frågor ställdes inte direkt uttalat i alla fokusgrupper, då deltagarna gav svar på vissa av dem under diskussioner som uppstod ur andra frågor. I de grupper där diskussioner snabbt falnade ställdes fler frågor än i de grupper där diskussionen mellan deltagarna flöt på och frågeområdena täcktes in i diskussionen. I slutet av fokusgruppsintervjuerna ställdes frågan om huruvida någon i gruppen hade ytterligare tillägg till några av de frågor som diskuterats, eller ville tillägga något som inte hade kommit fram under intervjun, vilket rekommenderas av Wibeck (2010).

4.4 Transkribering

Fokusgruppsintervjuerna transkriberades av författarna allt eftersom intervjuerna var genomförda, med inspiration av Linells (1996) transkriptionsnivåer två och tre, vilka presenteras i Wibeck (2010). Transkriptionsnivå tre innebär att vanliga normer för skriftspråk följs, medan nivå två ligger närmare talspråk och markerar ut pauser (Linell 1996, citerad i Wibeck 2010). Transkriberingen genomfördes genom att lyssna noggrant på ljudinspelningarna från fokusgrupperna samtidigt som vad deltagarna sade skrevs ned. Vid några enstaka tillfällen talade deltagarna så mycket i munnen på varandra att

det var svårt att urskilja vad som sades och detta har då markerats med (mummel) i transkriberingen. För att kunna urskilja vem som sade vad under intervjun användes de anteckningar som gjorts under fokusgruppsintervjuerna som ett komplement till ljudinspelningarna, vilket rekommenderas i Wibeck (2010).

Påpekas bör att de citat som finns utskrivna i uppsatsens resultatdel för läsbarhetens skull har rensats från ovidkommande innehåll, såsom korta inbryt av medhåll, etc., samt anpassats till en mer skriftspråklig stil. De i uppsatsen inkluderade citaten har även anonymiserats genom att vissa geografiska detaljer och liknande tagits bort, allt för att ge deltagarna största möjliga anonymitet. I vissa citat förmedlade respondenterna en annan persons åsikt eller imiterade en annan persons röst och detta har då markerats inom citattecken i citatet.

4.5 Kvalitativ innehållsanalys

För att analysera innehållet i det insamlade materialet har en kvalitativ innehållsanalys genomförts med inspiration från en artikel av Graneheim och Lundman (2004). I artikeln presenteras två aspekter som kan fokuseras vid genomförandet av en innehållsanalys, den manifesta och den latenta. Den manifesta behandlar det synliga, uppenbara innehållet, medan den latenta syftar till att förstå underliggande meningar i texten (Graneheim & Lundman 2004). En manifest innehållsanalys valdes då fokus låg på att undersöka vad som faktiskt sades under intervjuerna och inte det latenta innehållet i diskussionen. Då intervjuerna genomfördes under en praktikperiod och inte under själva uppsatsskrivandet kunde innehållsanalysen inte påbörjas förrän alla intervjuerna var genomförda, således har inte datainsamling och analys varit parallella processer vilket i Wibeck (2010) nämns som det vanligaste tillvägagångssättet. Angreppssättet för analysen har varit systematiskt, då det anses öka resultatets tillförlitlighet (Wibeck 2010).

Analysprocessen genomfördes med mål att besvara syftet med studien. På grund av att fokusgrupperna genomfördes på uppdrag av Öckerö kommun var syftet från början knutet till detta uppdrag och inte specifikt till uppsatsen. Det övergripande målet med intervjuerna var att undersöka föräldrars uppfattningar, tankar och föreställningar om cannabis, ungdomar och föräldraskap. Uppsatsens mer specificerade syfte framarbetades i analysens första fas efter genomläsning av materialet.

4.5.1 Analysens genomförande

Som analysenhet för innehållsanalysen valdes hela transkriberingarna från fokusgrupperna, vilket rekommenderas av Graneheim och Lundman (2004). För att få en generell uppfattning om innehållet i intervjuerna lyssnades ljudinspelningarna igenom parallellt med att transkriberingen lästes och kontrollerades för sin riktighet och anonymitet. Sedan lästes transkriberingarna igen igen och meningsbärande enheter valdes ut och markerades med hjälp av en markeringspenna. Meningsbärande enheter består av ord, meningar eller paragrafer som relaterar till varandra genom samma innehåll eller kontext (Graneheim & Lundman 2004). Enheterna skrevs in i en tabell och kondenserades med syfte att korta ner men samtidigt behålla kärnan från de

meningsbärande enheterna (Graneheim & Lundman 2004). Efter att alla meningsbärande enheter kondenserats märktes de med koder, se tabell 1 nedan för exempel på analysprocessen. Efter att materialet kodats skrevs alla koder ut på papper för att kunna få en bättre överblick inför kategoriseringen. Kategoriseringen genomfördes genom att klippa ut alla koder och dela upp dem i olika tematiska kategorier utifrån uppsatsens syfte. Koderna har i möjligaste mån kategoriserats på ett sådant sätt att varje kod endast går att inkludera i en av kategorierna, vilket betonas av Graneheim och Lundman (2004). Hänsyn bör dock tas till att det kan finnas svårigheter med detta då mänskliga erfarenheter inte alltid låter sig sorteras (Graneheim & Lundman 2004). Under kategorierna skapades, genom en ny sortering, sedan underkategorier och i något fall även ytterligare kategorier under dessa. Kategoriseringen har varit en process där kategorierna flera gånger har omformats och omformulerats för att på bästa sätt besvara studiens syfte. Vid några tillfällen under processens gång togs meningsbärande enheter, kondenseringsringar och koder bort, då de inte längre bedömdes relevanta för att besvara uppsatsens syfte.

Tabell 1. Exempel från analysprocessen

Meningsbärande enhet	Kondensering	Kod	Underkategori	Kategori
1: det känns lite tafatt på nåt sätt, när man ställer frågorna (2: ja) 3: man vet ju inte, å man kan ju inte fråga om något som man inte har riktig koll på, för då känner man sig ju, man vill ju... vet när man frågar	Det känns obekvämt att fråga ungdomarna om något man inte har koll på själv	Okunskap leder till osäkerhet	Kunskapsbrist och osäkerhet	Kunskap och information av betydelse för föräldrar
4: Men det kunde vart sitt eget barn, det e det (1: ja) man känner att man vill....ring..det spelar ingen roll (mm, mm) (1: ja)	Föräldrar bör agera även när det gäller andras barn	Ta hand om varandras barn	Ansvar för allas barn	Föräldrars gemensamma ansvar

4.6 Etiska överväganden

Folkhälsovetenskaplig forskning bör ta hänsyn till följande fyra etiska principer; autonomi, göra gott, inte skada och rättvisa (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007). Göra gott-principen tillgodoses då syftet med den aktuella studien är att få mer insikt om föräldrars uppfattningar kring sin betydelse för att förebygga cannabisbruk bland ungdomar. Studien hoppas kunna bidra till att förbättra detta arbete och därigenom minska cannabisbruket bland unga, vilket måste anses vara att göra gott. Rättvis-principen innebär inom folkhälsovetenskaplig forskning att mest resurser bör tilldelas de mest utsatta grupperna i samhället (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007). Det går att diskutera om denna princip helt tillgodoses i den aktuella studien. Då studien skulle kunna bidra till att minska ohälsa bland unga samt motverka framtida droganvändande och de skador och kostnader detta orsakar för individ och samhälle, så får dess genomförande ändå anses berättigat. Principen om autonomi, men även principen om att inte skada, innefattar riktlinjer om öppenhet gentemot forskningsdeltagare, konfidentialitet, respekt för integriteten, rätt till självbestämmande samt informerat samtycke (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007). Dessa faktorer har författarna försökt ta hänsyn till i möjligaste mån.

Cannabis skulle av vissa kunna uppfattas som ett känsligt ämne och författarna har gjort sitt yttersta för att ta hänsyn till detta i fokusgruppsintervjuernas utformande och genomförande. Enligt lagen om etikprövning av forskning som avser människor (2003:460) får forskning endast utföras om deltagaren i studien har samtyckt till den forskning som avser denne och samtycket är bara giltigt om deltagaren fått informationen om forskningen i förväg. Vilken typ av forskning som samtycket gäller ska preciseras och samtycket ska vara frivilligt samt kunna tas tillbaka när som helst av deltagaren (CODEX 2013). Informationen som forskningsdeltagaren får innan samtycket ska innehålla forskningens övergripande plan, syftet med forskningen, metoden för forskningen, följder och risker som forskningen kan medföra, information om forskningshuvudman, att deltagandet är frivilligt samt att deltagaren när som helst kan avbryta sin medverkan (CODEX 2013). För att uppnå de forskningsetiska kraven informerades deltagarna om ovanstående punkter skriftligen i ett kallelsemejl, se bilaga 1. Innan intervjuens början informerades deltagarna ytterligare en gång om att den skulle komma att spelas in, att man fick vara så personlig eller opersonlig som man vill, att medverkandet var helt frivilligt och att man hade rätt att lämna intervjun närhelst man ville.

Wibeck (2010) konstaterar att fokusgruppsintervjuer, jämfört med enskilda intervjuer, kan uppfattas som mer etiska då de är mindre styrda och att deltagare kan undvika att uttala sig i frågor de inte vill eller känner sig bekväma med att besvara. Vidare konstateras att svårigheten att uppnå anonymitet är ett problem, men att man på olika sätt kan och bör sträva efter konfidentialitet genom att förvara ljudinspelningar på säkra ställen, att avidentifiera respondenter och detaljer som kan knytas till dessa. Ett av de svåraste etiska problemen med fokusgruppsintervjuer och konfidentialitet är det faktum att även om forskarna kan lova att de kommer att hantera uppkommen information enligt konfidentialitetsprinciper, kan de inte svara för vad de andra deltagarna under en intervju senare kan komma att berätta om det som framkommit under intervjuerna (Wibeck 2010). Innan aktuella fokusgruppsintervjuers början redogjorde författarna för

att ingen annan än de själva kommer att få tillgång till ljudinspelningarna och att ingen annan kommer att få se materialet annat än i anonymiserad form. Vidare uppmanades deltagarna att beakta konfidentialitetsprinciper gällande vilka som deltagit och vad som sagts. Detta kan anses extra viktigt i ett litet samhälle som Öckerö.

5. Resultat

Resultatet som presenteras nedan är baserat på de fyra genomförda fokusgruppsintervjuerna, se tabell 2 nedan för deltagarbeskrivning. Det insamlade materialet har sedan analyserats genom en manifest innehållsanalys och resultatet av denna presenteras utifrån de kategorier och subkategorier som framkommit ur materialet, se tabell 3 nedan.

Tabell 2. Deltagare i de genomförda fokusgrupperna

<i>Fokusgrupp</i>	<i>Antal mammor</i>	<i>Antal pappor</i>	<i>Totalt</i>
1	3	0	3
2	4	0	4
3	1	1	2
4	4	1	5
Totalt	12	2	14

Tabell 3. Sammanfattning av resultatet utifrån kategorier och underkategorier

Kategori	Underkategori
5.1 Föräldrars gemensamma ansvar	5.1.1 Föräldrasamarbete
	5.1.2 Ansvar för allas barn
	5.1.3 Öppet hem
	5.1.4 Det lilla samhället som trygghetsfaktor
	5.1.5 Familjestruktur
5.2 Föräldrastrategier	5.2.1 Regler
	5.2.2 Kontroll
	5.2.3 Samtal som förebyggande metod <ul style="list-style-type: none"> • 5.2.3.1 Samtalsstrategier • 5.2.3.2 Svårigheter med samtal
	5.2.4 Tydliga och öppna föräldrar som föregår med gott exempel
	5.2.5 Föräldrar som anpassar sig efter situation
5.3 Kunskap och information av betydelse för föräldrar	5.3.1 Kunskapsbrist och osäkerhet
	5.3.2 Motsättning mellan efterfrågan och hantering av information
	5.3.3 Åsikter om befintliga insatser

5.1 Föräldrars gemensamma ansvar

I alla fokusgrupper betonade de medverkande föräldrarna sitt gemensamma ansvar för alla barn då det kommer till att förebygga cannabisanvändning bland ungdomar. Det gemensamma ansvaret kom till uttryck på flera olika områden, både mellan föräldrar, oavsett familjestruktur, och genom samarbete med barnens kompisars föräldrar. Det faktum att bostadsorten är ett litet samhälle där många känner varandra upplevdes som en trygghetsfaktor som underlättade föräldrasamarbetet.

5.1.1 Föräldrasamarbete

Under alla fokusgruppsintervjuer fördes diskussioner kring föräldrasamarbetets stora betydelse. Föräldrarna upplevde sig ha ett starkt nätverk med ungdomarnas kompisars föräldrar och det framkom bland annat att de kände att de kunde höra av sig till varandra för att kontrollera andra familjers regler.

Man har ju ofta ett väldigt, ganska starkt nätverk just bland föräldrarna... De andra ungdomarna som de hänger med, så tycker jag, är det något, så kan man ringa även om det är klockan tre på natten

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna betonade betydelsen av kontakt föräldrar emellan och menade att den var viktig för att kunna ha koll på sina och andras ungdomar. Kontakten föräldrar emellan upplevdes som något som gav dem styrka i föräldraskapet.

Jag tror att det är en väldig styrka, att det är väldigt bra om det kan vara så, att man liksom, barnen är med lite samma, man lär känna föräldrarna och det funkar. Då får man den där styrkan som du säger, det kräver ju det, det är ju ofta, det kan ju vara om allting menar jag, om tider, vad det nu kan vara, såhär: "Alla andra får...", så man kollar det

(Förälder i fokusgrupp 1)

Vikten av att föräldrar tillsammans är delaktiga i ungdomarnas aktiviteter och vet var ungdomarna befinner sig och vad de gör, betonades också. Att ha koll på sina ungdomar uppfattades som ett ansvar föräldrar gemensamt bör ta.

Och jag tror det, jag tror att det är väldigt mycket det här att vi måste hålla koll på våra ungdomar och det kan vi bara göra föräldrar emellan så att säga. Jag tror faktiskt att det är så. Vi måste liksom hålla koll på det, vad är det de håller på med. Vi måste vara delaktiga i det de gör, vi måste veta var befinner de sig. Det måste finnas vuxna där det är fester och så vidare

(Förälder i fokusgrupp 3)

Det framkom att föräldrarna upplevde att ungdomarna kunde uppfatta föräldrasamarbetet som pinsamt, men att de också förstod att samarbetet skedde på grund av omtanke. Föräldrarna upplevde inte att cannabis var något som det pratades

speciellt mycket om föräldrar emellan, samtidigt som det inte heller uppfattades vara ett tabubelagt ämne.

5.1.2 Ansvar för allas barn

En viktig del av föräldrasamarbetet som diskuterades bland föräldrarna var det gemensamma ansvaret för allas barn. Föräldrarna var överens om att vuxna har ett gemensamt ansvar som innebär att man måste agera när ungdomar befinner sig i utsatta situationer, även om det inte gäller det egna barnet. De diskuterade kring att ett sådant agerande kan kännas obekvämt, men då de ville att andra skulle höra av sig om deras egen ungdom befann sig i en utsatt situation, så måste ett sådant agerande vara det enda rätta.

Förälder 3: *Näe, och det där, det där är svårt, den är svår, för det kan ju också vara såhär att om man då är den där som säger någonting, då, man kan ju få en oväntad reaktion och så den föräldern kanske blir arg eller känner frustration och blir arg på en själv då som... Budbärare liksom lägger sig i, "Ska du säga"*

Förälder 1: *För att det enda man kan göra där är väl att tänka, "Hur skulle jag vilja att man gjorde mot mig?"*

(Föräldrar i fokusgrupp 4)

Föräldrarna diskuterade också kring att det var viktigt att skapa goda relationer med barnens kompisar då det kan vara lättare för ungdomar att prata med en annan vuxen än med sin egen förälder. Det framkom också att föräldrarna ansåg att det kan vara viktigt för ungdomar att ha en annan vuxen än föräldrarna som förebild.

Men det tänker jag också, det är en schysst grej, det tycker jag, det, det kunde vi göra, eller bli bättre på, det här med att.. Man som vuxen förälder pratar med andras barn, just i det här att... Prata med [förälder], "Ah, inte okej"... Men, Pelles [förälder] är mycket lättare kanske, man har lite avstånd, man hänger inte på varandra så tätt... Så det, det tror jag faktiskt är jättebra, det kan vara någon annan vuxen som är en förebild eller... Ja, eller säger saker på ett annat sätt, det kanske bara är det, man uttrycker sig på ett lite annorlunda sätt som gör att, har lättare att ta det också om man säger

(Förälder i fokusgrupp 3)

5.1.3 Öppet hem

För föräldrarna upplevdes det som en betydande trygghet när ungdomarna umgicks i hemmet och detta ansågs vara viktigt att främja. Att göra hemmet till en plats där ungdomarna vill vara och umgås ansågs vara något viktigt som alla föräldrar kunde göra.

Men vi har ju mycket fördelar härute med att vi kan släppa in våra ungdomar i våra hus, för många bor i hus, vi bor ju inte i lägenheter, eller liksom, många har ju väldigt stora ytor i alla fall om man jämför, för jag vet att ungdomar från min kompis, eller [mitt barn] skaffade kompisar från stan, och när de kom ut, så sa de "Oj vad roligt att få komma hem till någon som liksom att, hade möjlighet, att ta hem 12 stycken" /.../ För

det känns ju tryggt ändå på något vis här ute, även om det är mycket annat, det är ju det man får jobba på, försöka få hem ungdomarna, i hemmet

(Förälder i fokusgrupp 4)

Det är väl också en grej, som vi föräldrar kan göra, öppna upp våra hem för att liksom ha lite koll på, det tror jag jättemycket på också, liksom, att det är klart att de ska få vara hemma, om de vill, eller, göra det till att bli en plats där de vill vara

(Förälder i fokusgrupp 4)

5.1.4 Det lilla samhället som trygghetsfaktor

Att bostadsorten är en tätbebyggd ö-kommun med liten befolkning upplevdes av föräldrarna som en trygghetsfaktor. Några föräldrar påpekade att det är lättare att hålla koll på sina och andras ungdomar samt att lära känna andra föräldrar i ett litet samhälle, vilket sågs som en fördel. En nackdel som framkom var dock att det också är lättare att människor håller varandra om ryggen eller inte vill diskutera problem som uppkommer då de inte vill att utomstående ska få reda på vad man har för bekymmer.

Nu är det väldigt lätt på vår lilla ö att hålla en koll på en, är det någon som håller på, då vet man det ganska snabbt och liksom försöker en ju... Prata med sin ungdom då så att... ”Men ha lite koll på honom där nu liksom”...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Förälder 1: *Men tror du inte att det är lite såhär att här ute, att man är mer kollad, man vet lite mer vem man är, i stan är du anonym liksom, där är du väldigt ensam men där... ja..*

Förälder 3: *Och sedan tror jag också att problemet kan uppstå att de håller varandra om ryggen*

Förälder 2: *Jaja, man säger inget... Det är sant*

Förälder 1: *Det är ju så..*

Förälder 3: *Så det är nog både och..*

Förälder 1: *Ja, det är det ju, att du vill inte att någon ska ha reda hur galet det är och*

Förälder 2: *Nej det är inte det och att man kanske inte vill ange någon då.. Eller liksom lämna ut någon*

Förälder 4: *Men här kan ju andra föräldrar se barn som man kanske säger det som förälder, inte att kompisarna gör det.. Och det händer ju inte så ofta i stan för där är man ju mer anonym men här tror jag mer att det kontaktnätet man har som förälder gör att man ser..*

Förälder 2: *Ja man vet ju alltid vems.. Föräldrarna är nästan ju..*

(Föräldrar i fokusgrupp 2)

Föräldrarna upplevde att deras kontaktnät var starkare på grund av kommunens sammansättning än vad det hade varit om de bott i en storstad. Även samarbetet föräldrar emellan ansågs vara lättare att upprätthålla då man har större vetskap om vilka ungdomarnas kompisars föräldrar är. Det viktiga föräldrasamarbetet upplevdes vara svårare att upprätthålla när ungdomarna började gymnasiet i andra kommuner och fick

nya kompisar utanför den egna kommunen, vilkas föräldrar man inte fick lika bra kontakt med.

Det är enklare här ute när man kanske vet, när man vet vilka ungdomar och föräldrar, det är ju svårare om de har kompisar i stan.

(Förälder i fokusgrupp 4)

Och då tappar ju vi föräldrar ganska mycket av den kontakten som vi har här. Jag menar jag har ju inte kontakt med några av [mitt barns] gymnasiekompis föräldrar. Jag har pratat med någon någon gång när de skulle på någon fest och så där men där har man ju knappt, de har inte ens några föräldramöten längre.

(Förälder i fokusgrupp 3)

5.1.5 Familjestruktur

Föräldrarna diskuterade kring att det är viktigt att som föräldrar visa en enad front när det gäller regler, oavsett familjestruktur. Skilsmässor sågs som riskfyllt då växelvist boende för barnen upplevdes kunna innebära olika regler hos olika föräldrar. En annan riskfaktor med skilsmässor som diskuterades var att de ansågs kunna rubba trygghet hos barnen och att barnen under en skilsmässa kan utnyttja föräldrarnas sårbara situation. Det diskuterades också kring risken med att skilsmässobarn kan hamna i kläm och inte prioriteras av föräldrarna vid en skilsmässa. Det fanns en uppfattning om att skilda föräldrar inte tar ansvar för barnen då de är hos den andra föräldern, men det framkom också en uppfattning om att även om man är en skild förälder, så är man alltid förälder till sina barn.

Ibland när man skiljer sig så blir det ju lätt att då "Hemma hos mamma, ja men då har vi regler, men när vi är hos pappa, pappa har sin nya och där har vi lite fritt, där kan vi göra lite som, ibland blir det, kanske... 43 olika regler istället för en enad front och det tror jag också påverkar barnen i dagens läge att det är...

(Förälder i fokusgrupp 1)

[Angående varför unga testar cannabis] *Ja, det kan säkert spela in, och som du säger spela ut lite grann, och också det här att man inte vet riktigt vad som, liksom, tycker man inte det funkar bra med familjen då kanske man försöker hitta något annat, och så råkar det bli det då*

(Förälder i fokusgrupp 1)

I alla fokusgrupper framkom, när frågan ställdes, att föräldrarna upplevde att mammor och pappor har samma negativa syn på cannabis. Däremot diskuterade några av föräldrarna att de som mammor upplevde att de oftare fostrar barnen och i större utsträckning har en roll som spindeln i nätet i familjen.

Kanske män är mer accepterande av alkohol... Än vad kvinnor är, det skulle jag kunna tänka mig, men när det gäller hasch och andra... Cannabis och annan typ av droger vet jag faktiskt inte.. Nej, jag tror inte det är någon större skillnad..

(Förälder i fokusgrupp 3)

5.2 Föräldrastategier

Under fokusgruppsintervjuerna diskuterade föräldrarna olika strategier de använder sig av i sitt föräldraskap. Vissa strategier var direkt kopplade till att motverka cannabisbruk, medan andra var mer allmänt inriktade på att stärka ungdomarna. Att vara tydlig och öppen som förälder ansågs vara viktiga egenskaper för att kunna samtala med sina ungdomar och därigenom förebygga att de använder cannabis. Samtal med barnen sågs som en viktig förebyggande metod, men många föräldrar upplevde också att det fanns svårigheter med samtal, främst på grund av okunskap om cannabis. Föräldrarnas strategier kunde variera beroende på olika situationer, såsom barnens ålder, umgänge och den av föräldrarna uppfattade risksituationen kring barnet.

5.2.1 Regler

Under diskussionerna i fokusgrupperna underströk föräldrarna betydelsen av att ha regler för sina barn. Regler uppfattades av föräldrarna som ett sätt att visa barnen att man bryr sig om dem. Föräldrarna menade dessutom att barnen kan använda reglerna som ett verktyg för att stå emot grupstryck och hantera situationer som uppkommer.

Ibland har man ju till och med sagt "Men skyll på oss, alltså om du måste hem en tid, du behöver inte stå och säga, då kan du väl säga att du får inte, eller vad det nu är". Att de får ringa till oss då, om man har frågor... För det kan ju vara svårt ibland att stå emot grupstrycket

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarnas upplevelse var att barnen anpassar sig till reglerna, delvis av omtanke för föräldrarna. Det framkom dock att man är osäker kring vilken påverkan regler har på om ungdomarna prövar cannabis eller inte. Diskussion uppkom kring risken med att för stränga regler kan leda till att ungdomarna vill revoltera mot dem.

Jag tror det finns risk att det blir starkare revolt om det kan vara för oresonligt liksom... Eller för fanatiskt eller så

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarna upplevde också att det fanns en viktig skillnad mellan att vara sträng och att vara tydlig.

Men sedan, det är ju sådan skillnad på att vara sådär sträng och liksom så kategorisk eller att vara tydlig och bestämd på något sätt. /.../ Man kan ju ändå ändra sig, okej det är ju inte värre.. Så att jag tror att man kan... Man är ju människa alltså.

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarna diskuterade kring att även om man har regler, så måste det gå att kompromissa kring dessa för att motverka drogbruk. De menade även att det finns en balansgång mellan att ge sina barn frihet och att begränsa dem socialt.

Jaaa, ja, jag kan tycka där, där får man ju se och kompromissa exempelvis, då kan man tycka, är det bra att sitta och spela dataspel hela natten då, näe, det kanske det inte är, men det kanske är bättre än att droga hela natten

(Förälder i fokusgrupp 4)

Man vill ju inte avskärma dem från det sociala livet och ifrån att vara på fest och att vara på party, men... Det får ju bara inte gå snett ... Det får ju inte bli att [hen] börjar

(Förälder i fokusgrupp 4)

5.2.2 Kontroll

Föräldrarna i fokusgruppsintervjuerna betonade vikten av att hålla koll på sina barn. Detta kunde innebära att vara medveten om vad barnen gör, var de befinner sig och med vilka de umgås. En av anledningarna till detta som nämndes var att det ansågs betydelsefullt att ungdomar känner sig påpassade av sina föräldrar. Föräldrarna ansåg också att det var viktigt att ungdomarna trodde att föräldrarna skulle kunna märka om de skulle bruka cannabis.

Men man måste tala om för dem att man märker det, även om man inte märker, men de ska veta, tro i alla fall att man märker, och så länge du bor hemma så är det inte okej va och då tror jag man kan stäva det..

(Förälder i fokusgrupp 3)

Föräldrarna tänkte sig att ett sätt att upptäcka cannabisbruk skulle kunna vara att ha uppsikt över ungdomarnas ekonomi. Detta ansåg föräldrarna därför att de tänkte sig att ett cannabisbruk skulle kunna vara mycket kostsamt och leda till att ungdomarna fick brist på pengar.

För någonting som vi föräldrar har insyn i, det är ju ofta ekonomin för ens barn, skulle man se att det plötsligt börjar generera massa pengar och pengarna tar slut eller så, då kan man ju verkligen dra öronen åt sig och fundera på vad det är som händer, var tar pengarna vägen

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna upplevde att när ungdomarna blir lite äldre och känns säkrare i sig själva så minskar behovet av att ha kontroll. Även om föräldrarna trodde att kontrollen kunde kännas jobbig för ungdomarna så gav de exempel på att de fått uppskattning för sitt agerande i efterhand när ungdomarna blivit äldre.

Jo jo men det är bättre att du är igång, du får credit för det sedan kan jag... Kan jag säga, det ser jag ju på mina äldre barn att "Å vad tur att du var och hämtade mig och att du hade koll på allt det här och... Även om det var jättetråkigt då "

(Förälder i fokusgrupp 2)

5.2.3 Samtal som förebyggande metod

I intervjuerna framkom tydligt att föräldrarna ser samtal med ungdomar som en viktig metod för att förebygga att de testar cannabis och att de har olika strategier för detta. De upplevde dock att det finns svårigheter med metoden där kunskapsbrist sågs som ett sådant hinder.

5.2.3.1 Samtalsstrategier

Föräldrarna betonade vikten av att föra ett öppet samtal med sina barn och att kunna diskutera effekterna av cannabis med dem hemma. De diskuterade skadeeffekter med sina ungdomar, men påpekade också att det var viktigt att prata om varför vissa väljer att använda droger. Genom att prata om varför vissa använder droger och vad de tror sig få ut av droganvändandet hoppades föräldrarna kunna stärka sina barn till att bli trygga i sig själva och därmed kunna stå emot att pröva droger.

Så jag har varit jättetydlig med... Det är som, det är nej nej bara.... Men inte bara som en regel, vi har pratat om, vad är det som händer, vad är det som händer, vad är det du vill för någonting, vad är det som andra vill för någonting...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Jag tror inte alltid man behöver prata så mycket om... /.../ Naturligtvis säga att det är skadligt eller att det är farligt men... Men det handlar ju mer om vad det är att vara människa där tycker jag... Vad är det man är ute efter, vara accepterad, ha kompisar, vara med, vara en som inte blir efter, det är ju de frågorna det handlar om egentligen

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna berättade att de i samtal med ungdomarna använde sig av personliga berättelser om människor de mött som haft negativa erfarenheter av droger. De använde sig också av artiklar med liknande innehåll som de kunde läsa högt ur hemma. De menade att barnen genom berättelser får med sig vilka konsekvenser ett droganvändande kan leda till, utan att man går in i detalj på skadeeffekterna. En fundering som kom upp angående samtal var hur man ska tala med sina ungdomar utan att det blir tjatigt.

Man tänker mycket på att hur ska man informera, hur ska man prata om det och hur ska man få det till att inte bli för tjatigt, men samtidigt... Få dem att låta bli, att testa...

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarna hoppades att deras samtal och förmaningar om drogers farlighet gett resultat och nämnde sunt förnuft som ett viktigt budskap de vill förmedla till ungdomarna. Genom att prata mycket med barnen tidigt i tonåren hoppades föräldrarna kunna få barnen att reflektera kring varför vissa väljer att börja använda droger.

Knip tag redan från början så... Prata mycket redan innan, just innan starten till sjunde klass... Jag pratade med alla barn, som en sådan här besserwisser[förälder] då, nu när du börjar sjuan så kommer det bli så här att, att det blir ungefär så, en del ska vara

häftiga, en del ska vara coola, så, sprätta iväg och visa sig på styva linan och "Kolla här, jag kan röka liksom"... Men vad är det de, vad är det man vill egentligen...

(Förälder i fokusgrupp 4)

5.2.3.2 Svårigheter med samtal

Trots att samtal nämndes som en viktig strategi så framkom det att cannabis inte var något vanligt samtalsämne och att det fanns få möjligheter till samtal i vardagen då ungdomarna exempelvis ofta håller sig på sina rum då de är hemma. Föräldrarna nämnde att ungdomarna ofta inte vill prata om drogsituationen med dem.

Och sedan är de ju väldigt oroliga, vem ska få reda på det och vem pratar du med och ja precis och vem pratar du med och hur kommer det fram och så... Det är de ju väldigt noga med... Att en inte ska veta för mycket

(Förälder i fokusgrupp 4)

En annan osäkerhet som framkom från flera föräldrar var huruvida ungdomarna talade sanning eller inte när man frågade dem om saker. Det fanns också en osäkerhet om samtalen med barnen verkligen har effekt och leder till att de inte prövar cannabis.

Men... Sedan vet inte jag om mina samtal med mina barn har, om det är det som hjälpt, eller om det är någonting annat... Vad ska man göra liksom, man får ju försöka..... Så gott man kan va...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna upplevde också att deras bristfälliga kunskap om cannabis utgjorde ett hinder för att föra ett bra samtal med sina ungdomar och ställa frågor om cannabis.

Förälder 1: *Det känns lite tafatt på något sätt, när man ställer frågorna*

Förälder 3: *Man vet ju inte, och man kan ju inte fråga om något som man inte har riktig koll på, för då känner man sig ju, man vill ju... Veta när man frågar*

(Föräldrar i fokusgrupp 1)

Men man får ju ofta liksom säga att jag har ju hört att det kan ligga i fettet i hjärnan, sedan vet inte jag om det är sådant man skrämmer folk med eller om det verkligen är sant, men det vet inte jag, men det vet inte barnen heller

(Förälder i fokusgrupp 2)

5.2.4 Tydliga och öppna föräldrar som föregår med gott exempel

Under diskussionerna framkom flera egenskaper och förhållningssätt som föräldrarna upplevde som viktiga i sitt föräldraskap. Föräldrarna tyckte att det var viktigt att vara ett gott föredöme för sina ungdomar och att det ger mer trovärdighet i samtalet med ungdomarna om man själv inte brukar den drog man varnar ungdomarna för.

"Nej, men jag kan säga till för jag röker inte". Det går liksom mer hem, eller om man inte dricker..

(Förälder i fokusgrupp 2)

Att vara tydlig om sin negativa ståndpunkt gällande cannabis gentemot sina barn nämndes som en viktig faktor för att få barnen att inte pröva. Föräldrarna ansåg att man bör vara tydlig med vad man tycker och tänker, men nämnde också vikten av att ungdomarna tillåts ta eget ansvar.

Då kanske man testat för att se vad som händer... Istället... Tydligheten är nog jättebra... Med vad man tycker..

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarna diskuterade också kring risken med att tydlighet med en negativ ståndpunkt kan utgöra ett hinder och begränsa det öppna samtalet mellan föräldrar och ungdomar.

Förälder 2: Om, om jag ska prata om mina barn så tror jag att de är lite försiktiga för att prata om det i min närhet, för de vet att jag.... Hugger på det...

Förälder 1: Du har varit tydlig

Förälder 2: Ja, men, men det är ju på både gott och ont för annars kanske man hade fått hört lite granna

(Föräldrar i fokusgrupp 1)

Föräldrarna ansåg att det var viktigt att ha en öppen relation med sina barn och vara lyhörd gentemot dem. Det ansågs dock viktigt att som förälder vara vuxen inför sina barn och inte bete sig som om man vore kompisar.

Jag tror att man får vara vuxen framförallt.. Vara vuxen, och inte vara kompis, för det kan man känna ibland att ah.. Jag ska vara kompis men det är inte det vi ska vara utan vi ska ju vara vuxna.. De väljer ju sina kompisar, de väljer ju inte oss precis till kompisar, utan vi är ju faktiskt föräldrar då

(Förälder i fokusgrupp 2)

Föräldrarna nämnde att föräldrarna måste ta ett stort ansvar för sina barn genom att ifrågasätta vad de gör. Genom att visa för sina barn vad som är accepterat att göra eller inte hoppades man att drogdebuten skulle kunna skjutas upp, även om det är viktigt att inse att barnen kanske kommer att pröva på droger ändå.

Det är ändå vi föräldrar som måste ta ett jättestort ansvar. Vi måste ifrågasätta vad de gör, i alla fall några år. Och har man då lärt sig att det är inte okej så tror jag att det hänger med lite längre. Men sedan kommer det väl förr eller senare, kolla bara på alkohol, man kan hålla undan det ganska länge men plötsligt så vet man det att de är ju berusade också, så är det ju. Man ska inte inbilla sig något annat. Och då kan det ju lika gärna vara cannabis... Egentligen.... Faktiskt... Och det kanske är svårare att upptäcka som sagt var, att vi inte vet vilka symptom vi ska leta efter och det kanske inte märks heller

(Förälder i fokusgrupp 3)

Det var också centralt för föräldrarna att inpränta så mycket trygghetskänslor och skapa så mycket tillit i relationen med barnen, så att barnen känner att de alltid kan höra av sig och komma hem, oavsett i vilket eventuellt tillstånd av berusning de befinner sig i. De nämnde också att så länge ungdomarna sköter sig är det viktigt att som förälder inte visa oro eller frustration inför dem. Att spendera mycket tid tillsammans med sina barn ansågs vara betydelsefullt. Att ha mycket pengar att ge sina barn istället för tid nämndes däremot som en riskfaktor för att ungdomar testat cannabis.

5.2.5 Föräldrar som anpassar sig efter situation

När olika strategier diskuterades så framkom att föräldrarna anpassade sina strategier utifrån situationen de kände att de befann sig i. Föräldrarna uttryckte, som nämnts ovan, att även om de såg samtal som en viktig påverkansmetod, så kändes diskussioner om cannabis inte alltid relevanta, eftersom de inte kunde tänka sig att de egna barnen var i riskzon. På grund av detta menade några föräldrar att de inte ställt direkta frågor till barnen om ämnet. När föräldrarna uppfattade att ungdomarna hade ett bra umgänge blev detta en trygghetsfaktor för föräldrarna.

Just nu kan jag känna att han är så långt ifrån det känns det som, med de [barnet] umgås med och allting annat fungerar runt och... Man väljer sina diskussioner med [barnet], och det är nog inte det jag diskuterar just nu med [barnet] utan nu är det mer... läggtider och läxor.

(Förälder i fokusgrupp 1)

Liksom en rak fråga så om just cannabis men det... Det har vi inte pratat om för det har aldrig varit aktuellt..

(Förälder i fokusgrupp 4)

Det framkom bland föräldrarna att cannabis möjligen skulle diskuteras mer i lokalsamhället om en större incident inträffat, då de flesta skulle bli mer eller mindre berörda på grund av kommunens få invånare.

Om det inte skulle vara så att det dyker upp att det skulle hända något speciellt, att det skulle hända något speciellt någon skandal eller något med väldigt många inblandade där man uppdagade någonting där väldigt väldigt många var inblandade.. Här känner ju alltid, alla känner ju någon om det skulle hända någonting. Så är det snabbt alltså. Och då kanske, då kanske det skulle komma upp som diskussionsämne, frågan är bara hur det skulle diskuteras då.

(Förälder i fokusgrupp 3)

Flera föräldrar menade att om de hade känt en oro eller misstänkt cannabisbruk hos sina ungdomar, så hade detta lett till ett annat förhållningssätt med mer tjt och observation.

Samtidigt har inte jag känt anledning att fördjupa mig i ämnet, alltså, hade, säg att barnen, att jag förstod att någonting var lurtt såhär eller att någon de kände eller så där, då kanske man liksom intresserade sig lite mer för ämnet, och tar reda på mer

menar jag, och tar en annan dialog och konfrontation, men det är liksom så här, det har inte varit aktuellt att diskutera egentligen

(Förälder i fokusgrupp 1)

Någon förälder menade att ungdomar med olika personligheter kräver olika förhållningssätt, en del får man hålla mer koll på och vara strängare mot, medan andra är mer självgående. Föräldrarna uttryckte att det kunde finnas vissa skillnader i hur man uppfostrar söner och döttrar, men att då det kommer till cannabis har man samma förhållningssätt gentemot alla sina barn. De ansåg att åldern hade betydelse för förhållningssättet och menade på att då ungdomarna blev äldre kunde man byta förhållningssätt, från att tjata till att hålla sig mer i bakgrunden och observera.

Man kan inte fortsätta att tjata på dem sedan när de blir större heller utan då får man vara med mer i bakgrunden och bevaka lite grann och känna efter

(Förälder i fokusgrupp 4)

Att börja högstadiet ansågs vara en riskfylld period när föräldrar bör tala mycket med sina barn.

Just framförallt innan de börjar högstadiet då för då, när man börjar högstadiet och byter.. Då byter man ju miljö, här byter man ju klass och man blandas upp på ett helt annat sätt då.. Och då är ju frestelserna mycket större då, och framförallt som det finns ändå en tradition av alkohol här ute.

(Förälder i fokusgrupp 3)

5.3 Kunskap och information av betydelse för föräldrar

Föräldrarna upplevde sin kunskap om cannabis som bristfällig. Detta upplevdes många gånger som ett problem då de var oroliga över att inte kunna upptäcka om deras ungdomar skulle bruka cannabis. Föräldrarna uttryckte att de ville ha mer information om cannabis, samtidigt som de inte var säkra på om de verkligen skulle ta sig an mer information då det inte kändes aktuellt i relation till de egna barnen. Drogförebyggarens arbete i kommunen togs upp som betydelsefullt för föräldrarna och mycket av deras kunskap om cannabis uppgavs komma från honom.

5.3.1 Kunskapsbrist och osäkerhet

I fokusgrupperna framkom att föräldrarna upplevde sig ha en begränsad kunskap om cannabis. De såg detta som ett problem då de inte var säkra på om de skulle kunna upptäcka cannabisbruk hos en ungdom. Kunskapsbrist upplevdes också vara ett hinder för att diskutera ämnet med sina barn och med andra vuxna. De var osäkra på vad cannabis-begreppet innefattar, hur man känner igen preparatet och dess effekter, vad lagen egentligen säger samt hur farligt cannabis är. Det fanns tveksamheter kring om man blir aggressiv av cannabis och om ruset liknar en alkoholberusning.

Förälder 1: *Det luktar kanske på något speciellt sätt, jag vet inte, har ju bara hört att det luktar sött när de röker men luktar det sött sedan då?*

Förälder 4: *Men luktar det sött av cannabis med? Hasch vet man ju men.. Är det samma lukt? Det vet inte jag*

Förälder 1: *Ingen aning... Jag har ju aldrig varit i kontakt med det så...*

(Föräldrar i fokusgrupp 2)

Jag kan inte skillnaden på det här, hur effekterna blir. Men cannabis inbillar jag mig att det blir lite sådär, ungefär som en berusning va, på alkohol, jag tror att det är ganska liknande känsla, inbillar jag mig, jag vet inte.

(Förälder i fokusgrupp 3)

Det framkom att det inte alltid var enkelt för föräldrarna att förklara för sina barn varför alkohol är en betydligt mer accepterad drog än cannabis. Föräldrarna kunde även i intervjuerna ifrågasätta varför de tyckte som de gjorde om cannabis och fundera kring dess egentliga farlighet.

Förälder 2: *Detta är jättesvårt och.. Att jag kan tänka såhär... Jag kanske har fel, kan jag tänka... Det kanske inte är så farligt... Man tänker ju så ibland liksom*

Förälder 3: *Visst jag är jättehård i min tanke men man kan ju bli liksom... Kan det vara så jädra farligt när det är så många som gör det då? Och i filmer och alltihop, blir det så roligt att suga i sig en sån liten.... De blir ju jätteglada och trevliga och allihop, blir det så? Jag tänker inte prova nu men...ja...*

(Föräldrar i fokusgrupp 1)

Men egentligen kan man tänka, cannabis, varför det inte är okej och varför är alkohol okej, det är ju inte helt lätt att förklara det här, för barnen till exempel.

(Förälder i fokusgrupp 1)

Föräldrarna uttryckte en osäkerhet kring om de skulle kunna identifiera en cannabispåverkad ungdom, då deras kunskap om symptom upplevdes som otillräcklig. De jämförde med alkoholpåverkan som lätt kunde kännas igen på grund mer erfarenhet.

Ja jag kan ju tycka det, just det här med cannabis.. Att det är ju inte så lätt att se.. Kommer de hem fulla så är de fulla och det känns på lukten och det syns på dem, men det här är så svårt att se om man inte har sett det förut

(Förälder i fokusgrupp 2)

Föräldrarna upplevde att det fanns en svårighet med att upptäcka en cannabispåverkad då vissa symptom liknar vad de upplevde var ett normalt tonårsbeteende.

Ja de är lite slöa, de har lite svårt att lära in, åtminstone just där.. Men det är ju liksom att de har svårt att lära in saker.. Men trötthet hur lätt är det med en tonåring då

(Förälder i fokusgrupp 2)

5.3.2 Motsättning mellan efterfrågan och hantering av information

Föräldrarna efterfrågade enkel, konkret information om tecken på cannabisbruk samt information om påverkanssymptom och fysiska skadeeffekter. De önskade också veta

mer om i vilka sammanhang cannabis vanligen brukas. En av föräldrarna menade att det är föräldrarna som bör vara den viktigaste informationskällan för sina barn, men denne upplevde sig inte ha kunskap att göra detta utan efterfrågade mer information om cannabis.

Jag skulle vilja få information hur man ser ut, hur man betar sig, även om jag var med för 30-40 år sedan så vet jag, jag känner att jag är osäker, vad är det för typiska tecken, vad ska man hålla koll på

(Förälder i fokusgrupp 1)

Även om föräldrarna efterfrågade mer information så konstaterades att de inte alltid fördjupade sig i den information som finns tillgänglig och att de kanske inte skulle fördjupa sig i ytterligare information. Någon menade att hen inte var intresserad av mer information då den lätt finns att få tag på den dagen man är i behov av den, genom internet, etc. Föräldrarna menade att om de upplevt att deras barn varit i riskzonen för cannabisbruk, hade de nog varit mer mottagliga för och intresserade av information om ämnet. De konstaterade också att intresset för information ökade med barnets ålder, då informationen kändes mer aktuell ju äldre barnet blev.

Men det är också det, om man skulle få skickad information till sig liksom... Frågan är, skulle jag sätta mig och bläddra i den eftersom det inte känns intressant eftersom... Mina barn känns inte som att de är i den zonen...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Jag är inte heller säker på att jag skulle vilja ha så mycket mer än det jag vill, för det är lätt att leta reda på det om jag skulle vilja ha det

(Förälder i fokusgrupp 4)

5.3.3 Åsikter om befintliga insatser

Föräldrarna var överens om att drogförebyggaren i kommunen är viktig för att förebygga alkohol- och drogbruk bland ungdomar och att hans arbete genom information och medvetandegörande är positivt. Mycket av den kunskap som föräldrarna har om alkohol- och drogbruk bland ungdomar upplevde de att de fått med sig från drogförebyggarens föreläsningar på föräldramöten.

Förälder 2: [Drogförebyggaren] har ju informerat mycket och bra får jag ju säga, han har haft statistik och grejer, det här som först röker du, sen dricker du och sedan... Det blir som steget, ett tredje steg tar man till droger och så där, de följs åt och är man redan i det om man säger

Förälder 1: Han pratar ju mycket om rökning, att börjar man röka så där är steget lätt att man prövar andra saker

(Föräldrar i fokusgrupp 3)

Har man kunskap höll jag på att säga, då är det [drogförebyggarens] förtjänst i så fall, för att han är såpass duktig på att informera, han gör ju ett jättejobb, med föräldrarna också kan jag tycka, att det är liksom att han får en att vara mer uppmärksam och mer

medveten på ett annat sätt... Han säger ju att det är föräldrarnas förtjänst att siffrorna ser ut som de gör han är.... Utan honom hade det kanske inte varit så likadana siffror, det tror inte jag...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna tyckte att drogförebyggarens informationsmejl var viktiga och att de ibland kunde fungera som diskussionsskapare mellan dem och deras ungdomar. Informationsmejlen sågs också som ett sätt att få mer kunskap om vad ungdomarna gör, då mejlen ibland innehåller uppgifter om speciellt stökiga tillställningar där många ungdomar varit inblandade. Informationen i mejlen uppfattades också vara ett sätt att visa ungdomarna att man som förälder har koll på dem och intresserar sig för vad de gör.

Förälder 1: Och även vi föräldrar, att vi får de här, det som han skickar ut. Att man liksom som förälder läser på det eller lär sig om det också, ja lär sig det så man kan, så att man inte står där och hummar liksom

Förälder 3: För det kan man ju också, för ibland läser jag att har det vart en hiskelig helg, eller nu har de märkt att det ena har ökat eller det andra och sådär, att man kanske frågar barnen, "Var du ute igår liksom, tycker du att det var värre än?" Att man som föräldrar faktiskt visar att "Jag vet om att det var stökigt när ni var ute igår, märkte du något av det?" Ja, så att de känner att man ändå har... Lite koll så..

Förälder 2: Och intresse.

(Föräldrar i fokusgrupp 2)

Föräldrarna upplevde också att drogförebyggaren har varit central för att stärka föräldrarnas samarbete och understryka det gemensamma ansvaret för ungdomarna.

Förälder 3: Jag tänker mycket på som [drogförebyggaren] har gjort också, det är ju det här att... Hade jag sett din dotter/son... Så hade jag ringt... Men förut hade man nog "Men jag ska nog inte lägga mig i", men jag hade ringt, vem det än var, alltså det är...

Förälder 1: ...trumpetat ut så att säga

Förälder 3: Det tycker jag

Förälder 1: Det gemensamma ansvaret

(Föräldrar i fokusgrupp 1)

En förälder hade deltagit på ett föräldramöte där även ungdomarna varit med och menade att detta fungerat väldigt bra. Vidare menade föräldern att detta varit ett bra sätt att inkludera ungdomarna och låta dem ta ansvar, samtidigt som föräldrar och ungdomar fått förståelse för varandras perspektiv.

Sedan tycker jag ju [drogförebyggaren] gjorde en väldigt rolig sak när min minste nu gick i nian, då var ungdomarna med på föräldramötet... När vi fick redovisningen av senaste drogvaneundersökningen... Och då fick också ungdomarna höra vilka frågor föräldrarna ställde på drogvaneundersökningen och de fick ställa frågor själva om det, och då fick vi ju lyssnat in ungdomarna... /.../ Det blev liksom en annan diskussion... För då var det någon förälder som sa något och då plötsligt var det en av ungdomarna

som, upp med handen och, "Så och så är det" och liksom började lägga sig i diskussionen... Så det blev liksom ett annat forum...

(Förälder i fokusgrupp 4)

Föräldrarna diskuterade också vikten av att lösa problem som uppstår gällande alkohol och droger snabbt och tillsammans med barnen, vilket har varit en av drogförebyggarens strategier. En förälder nämnde föräldramöten som en viktig arena för att diskutera drogförebyggande arbete. Hen menade på att detta är effektivare än separata möten då föräldrar kan uppleva att sådana möten inte är relevanta för dem och deras barn om barnen inte upplevs vara i riskzonen.

Egentligen så är... Ska det diskuteras så ska det egentligen, om det har upptäckts något problem, då ska det tas upp på föräldramöten till exempel för det är då som, annars om man kallar till ett möte som gäller bara sådant här så är det ju, de flesta tänker; "Men det rör ju inte mig, det berör inte mitt barn". Då kommer man inte för föräldramöten kommer man på i alla fall, det är ju därför han brukar vara med då, på de här... Framförallt i uppstart, då brukar han alltid vara med

(Förälder i fokusgrupp 3)

6. Diskussion

6.1 Metoddiskussion

6.1.1 Urval

Vid beaktande av studiens resultat är det viktigt att diskutera urvalet av deltagare och hur det kan tänkas påverka resultatet. För att hitta deltagare till studien gjordes ett slumpmässigt urval av föräldrar utifrån befintliga klasslistor, till vilka författarna ringde på kvällstid. Detta sätt valdes då det var det mest praktiskt tillämpbara. En svaghet jämfört med att skicka en inbjudan till studien via post kan tänkas vara att vissa tillfrågade i telefon tackade nej till att delta innan de visste vad samtalet gällde samt att alla kanske inte är hemma på kvällstid. Att skicka brev bedömdes dock som betydligt dyrare, krångligare, långsammare och med förmodad mycket låg svarsfrekvens. En annan metod för att hitta deltagare hade kunnat vara att ta hjälp av drogförebyggarens nätverk och be honom hitta föräldrar som ville delta. Det bedömdes vara lämpligare med ett slumpmässigt och från drogförebyggaren oberoende urval för att undvika att föräldrarna skulle kunna känna sig tvungna att svara på ett visst sätt, på grund av koppling till drogförebyggaren som har en tydlig negativ ståndpunkt till cannabis. Det var mycket viktigt att föräldrarna inte upplevde att de blev tillfrågade att delta på grund av att de själva hade erfarenheter av drogbruk inom familjen och därmed skulle kunna sig utpekade på något vis och därför gjordes ett slumpmässigt urval där författarna inte hade någon kännedom om deltagarnas bakgrund.

På grund av flertalet sena återbud till fokusgruppsintervjuerna beslutades vid två tillfällen att frångå det slumpmässiga urvalet och ta in två deltagare med hjälp av bekvämlighetsurval istället, för att fylla upp grupperna och därmed få en bättre dynamik i diskussionen. Dessa två ingick i drogförebyggarens kontaktnät och ringdes in av

densamma. De uppfyllde samma inklusionskriterier som de övriga, men hade inte blivit uppringda i det slumpmässiga urvalet. Då dessa blev direkt inbjudna av drogförebyggaren kan man möjligen spekulera i att de i högre grad än de andra deltagarna kände ett behov av att svara på ett visst sätt. Författarna menar dock att fördelen med att ta in dessa två deltagare för att erhålla en bättre gruppdynamik och en mer givande intervju väger tyngre. I övrigt var drogförebyggaren inte inblandad i fokusgruppernas genomförande och författarna är de enda som fått ta del av materialet i obehandlad form, vilket deltagarna också informerades tydligt om innan intervjuens början.

Deltagandet var frivilligt och obetalt, vilket med största sannolikhet har påverkat vilka som valt att ställa upp. Möjligen skulle en ersättning kunna ha fått fler föräldrar att ställa upp, dock fanns ingen budget för detta och det rekommenderas inte heller i litteraturen att någon form av ersättning används som ett sätt att locka deltagare (Wibeck 2010). Att deltagandet var obetalt och genomfördes på föräldrarnas fritid tyder på att dessa föräldrar prioriterade en medverkan och man kan spekulera i om dessa kanske är mer intresserade av ämnena som skulle diskuteras än genomsnittsföräldern, vilket är en aspekt som bör tas i beaktande vid läsning av resultatet.

Ingen av föräldrarna i studien talade om egna erfarenheter av cannabisbruk hos sin ungdom. Detta var dock heller ingen fråga som ställdes till föräldrarna. Däremot är det möjligt att föräldrar med erfarenhet av cannabisbruk bland ungdomar i lägre utsträckning valde att tacka ja till att medverka i en fokusgruppsintervju, då detta kan upplevas som känsligt att tala om med andra föräldrar.

Då potentiella deltagare kontaktades per telefon påverkades urvalet av vem i familjen som svarade i telefon. Vi såg en tendens till att fler pappor sa nej direkt utan att ta del av information om studien medan mammorna i högre utsträckning såväl lyssnade på vår information som tackade ja till att medverka i studien. Det hade varit intressant att undersöka vidare vilka faktorer som gjorde att uppringda föräldrar valde att delta eller inte, men en sådan analys har inte varit möjlig att genomföra under den aktuella tidsperioden.

En betydelsefull aspekt av deltagarsammansättningen var att tolv av de fjorton deltagarna i fokusgrupperna var kvinnor. Det är möjligt att resultatet sett annorlunda ut om det varit fler män som valt att ställa upp i intervjuerna. Om könsfördelningen hade varit jämnare hade möjligheten funnits att genomföra en genusanalys på diskussionerna. I resultatet presenterades deltagarna som föräldrar och inte som mammor eller pappor, eftersom antalet deltagande män var så få, vilket möjligen skulle kunna riskera anonymiteten för dessa pappor.

Fokusgrupperna genomfördes med föräldrar som alla var bosatta i Öckerö kommun, vilket är ett litet och tätbebyggt samhälle. Enligt utsago från både deltagare i intervjuerna och från drogförebyggaren upplevs Öckerö kommun som ett samhälle där den sociala kontrollen är betydande, vilket kan ha varit en hindrande faktor för potentiella deltagare. I rekryteringsprocessen uppkom det vid ett par tillfällen att

föräldrar inte kunde tänka sig att delta i en fokusgrupp, men däremot hade accepterat att medverka i en enskild intervju, vilket dock låg utanför den aktuella studiens omfattning.

6.1.2 Datainsamling

Ett möjligt problem med fokusgruppsintervjuer kan vara att normer skapas i gruppen och att viktiga avvikande åsikter därför inte kommer fram (Malterud 2009), vilket skulle kunna ha påverkat vad som diskuterades i grupperna. Särskilt med känsliga ämnen, vilket cannabis skulle kunna ses som med tanke på dess illegala status i Sverige, kan en risk finnas att deltagare hindrades från att uttrycka vissa tankar eller uppfattningar. Även det faktum att den sociala kontrollen i kommunen upplevs som betydande, kan ha påverkat vad som framkom i fokusgruppsintervjuerna.

Öckerö kommuns särart såsom dess låga invånarantal, avsaknad av fast landförbindelse, höga medelinkomst, etc. (SCB 2012, Öckerö kommun u.å. a) samt kommunens aktiva drogförebyggande arbete är faktorer som kan tänkas påverka överförbarheten av resultatet till andra kontexter. Då kommunen består av flera bebodda öar och fokusgrupperna genomfördes på en av dem är det möjligt att föräldrarna boende på denna ö i större utsträckning dök upp till intervjun. Ön där fokusgrupperna genomfördes är dock centralt belägen i kommunen och har goda kommunikationer, vilket torde minimera en sådan effekt. I rekryteringssamtalet uppgavs i de flesta fall platsen för intervjuerna först när potentiella deltagare tackat ja till att delta, vilket också torde bidra till att platsen inte hade någon betydande påverkan på deltagandet i studien.

Tillförlitlighet (dependability) syftar till forskarens förmåga att ta hänsyn till och kunna anpassa sig till förändrade förhållanden under forskningsprocessens gång och hur nya insikter hos forskaren kan leda till ändrade förhållningssätt under såväl datainsamling som analys (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007; Graneheim & Lundman 2004). Då datamaterialet är litet, har insamlats under en mycket begränsad tidsperiod samt att analysen inte påbörjades förrän datainsamlingen slutförts, så har förhållanden för studien inte förändrats nämnvärt. På grund av diverse praktiska faktorer genomfördes däremot de sammanlagt fyra fokusgrupperna på något olika vis, vilket skulle kunna haft en påverkan på tillförlitligheten i det insamlade materialet. Planen var att författarna skulle vara samtalsledare i två fokusgrupper vardera, medan den som inte ledde samtalet skulle anteckna och assistera och så skedde också i de två första fokusgrupperna. Fokusgrupp fyra genomfördes, på grund av sjukdom, av enbart en samtalsledare, utan medverkan av antecknande assistent. Till fokusgruppsintervju tre kom endast två deltagare och då valde författarna att på ett mer aktivt sätt än i de andra fokusgrupperna delta i samtalet, vilket kan ha påverkat vad som framkom i den intervjun. Det faktum att fokusgrupperna varierade något i storlek och genomförande, kan ha varit en påverkande faktor för diskussionen som fördes i alla fyra grupperna. Minimiantalet deltagare i en fokusgrupp anses vara fyra personer (Wibeck 2010), vilket endast uppfylldes i två av fallen. Det material som framkom i de två små grupperna, varav den ena var den där samtalsledarna hade ett mer aktivt deltagande, bedömdes ändå vara användbart.

Hur samtalsledaren uppfattas av deltagarna kan ha betydelse för diskussionen i fokusgruppsintervjuer och det finns både fördelar och nackdelar med att en

samtalsledare har liknande bakgrund som deltagarna i gruppen (Wibeck 2010). I detta fall var samtalsledarna två unga, vita kvinnor med medelklassbakgrund, vilka studerade folkhälsovetenskap på kandidatnivå och saknade tidigare erfarenhet av att hålla i fokusgrupper. Det fanns både likheter och skillnader mellan samtalsledarna och deltagarna. Det kan finnas en fördel med att deltagarna upplever att de inte kan identifiera sig med samtalsledarna och därmed delger information de inte hade delat med sig av annars (Wibeck 2010). En sådan fördel i denna situation skulle kunna vara att samtalsledarna inte bodde eller arbetade i samma kommun som deltagarna och att de inte själva var föräldrar. Bristen på egen erfarenhet av föräldraskap och den unga åldern hos samtalsledarna skulle också kunna vara en nackdel då viktiga aspekter kan ha gått förlorade i intervjun vilket kan tänkas påverka kredibiliteten i denna studie.

Då fokusgruppsintervjuerna genomfördes både som en praktikuppgift och med syfte att kunna använda det insamlade materialet till en kandidatuppsats, var uppsatsens exakta syfte inte klart definierat då fokusgrupperna genomfördes. Uppsatsens syfte uppkom vid genomläsningar av materialet i analysfasens första del. Detta kan ses som en styrka då syftet baserar sig på ett centralt tema som hela tiden uppkom i intervjuerna, oavsett vilken fråga som ställdes.

6.1.3 Analys

I den kvalitativa innehållsanalysen togs hänsyn endast till den manifesta aspekten av texten. Den latent aspekten valdes således bort, då syftet inte var att försöka förstå underliggande betydelser av föräldrarnas samtal. Tidsbrist och brist på erfarenhet av kvalitativ metodik var också bidragande orsaker till att den latent aspekten av innehållsanalysen bortsågs från. Att avstå från att analysera de underliggande meningarna i föräldrarnas samtal kan ses som en nackdel då djupare betydelser och nyanser av föräldrarnas diskussion skulle kunna ha framkommit om en sådan aspekt tagits hänsyn till. En betydande fördel är emellertid att resultatet belyser vad deltagarna faktiskt sa och därmed är mindre färgat av författarnas tolkningar.

Vid analyseringen av text sker alltid någon form av tolkning av den som analyserar, beroende av dennes bakgrund och förförståelse (Graneheim & Lundman 2004). I detta fall skulle faktorer som att författarna inte själva är föräldrar, deras folkhälsovetenskapliga bakgrund och åldersskillnaden mellan författare och deltagare ha kunnat påverka hur analysprocessen gått till. En av författarna har rötter i den aktuella kommunen vilket också kan tänkas ha påverkat tolkningarna som gjorts. Ovanstående är sådant som kan tänkas påverka hur väl författarna har förstått och rekonstruerat deltagarnas subjektiva verklighet, vilket är en viktig faktor för att uppnå kredibilitet i en studie (Dahlgren, Emmelin & Winkvist 2007).

Under hela studiens gång har författarna arbetat med materialet tillsammans och diskuterat sig fram till de slutsatser som dragits. Särskilt under analysprocessen bör detta ses som en fördel då det bidragit till en mer genomarbetad tolkning av materialet vilket stärker resultatens bekräftelsebarhet (confirmability).

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med uppsatsen har varit att belysa hur föräldrar kan se på sin betydelse i det cannabisförebyggande arbetet gentemot ungdomar. I resultatet framkom att föräldrarna betonade sitt gemensamma ansvar för allas barn. En strategi för att uppnå detta var att samarbeta föräldrar emellan. Som individuella föräldrastrategier nämndes kontroll, regler, tydlighet och samtal som metoder för att förebygga ungdomars cannabisbruk. Föräldrarna upplevde sin kunskapsnivå om cannabis som otillräcklig, vilket sågs som ett hinder för samtal. De efterfrågade mer information för att kunna upptäcka cannabisbruk, men var samtidigt osäkra på hur de skulle hantera sådan information.

I beaktande av resultatet bör hänsyn tas till att de i fokusgruppsintervjuerna medverkande föräldrarna inte uppgav sig ha erfarenhet av cannabisbruk hos ungdomar och att resultatet möjligen hade sett annorlunda ut om medverkande föräldrar haft erfarenheter av att deras barn brukat cannabis. De medverkande föräldrarna ställde upp frivilligt och obetalt och resultaten bör tolkas utifrån att dessa föräldrar möjligen har ett mer engagerat synsätt på sitt föräldraskap genom sitt val att medverka i en fokusgruppsintervju om ämnet.

6.2.1 Föräldrars gemensamma ansvar

I resultatet framkom att föräldrarna ansåg det vara viktigt med föräldrasamarbete för att förebygga cannabisanvändande bland ungdomar. Föräldrasamarbete ansågs bidra till att stärka den enskilde förälderns strategier, då samarbetet kunde bidra till ett utvecklande och bekräftande av dessa. Att som föräldrar gemensamt ha koll på vad ungdomarna gör, var de är och vilka de umgås med (så kallad monitorering) upplevdes som en viktig del av det gemensamma ansvaret. I forskning om föräldrars betydelse för ungdomars droganvändning nämns föräldrars monitorering av sina barn som en viktig faktor (Kadesjö 2008; Larsson & Lilja 2003; Velleman, Templeton & Copello 2005) och föräldrasamarbetet som nämns ovan verkar fungera som en slags kollektiv monitorering. En sådan kollektiv monitorering underlättas förmodligen av det faktum att kommunen är liten och tätbebyggd.

Föräldrarna betonade vikten av att vuxna engagerar sig och deltar i ungdomars aktiviteter samt att föräldrar anstränger sig för att göra hemmet till en öppen plats där ungdomarna kan umgås. Ett sådant engagemang skulle kunna tänkas leda till att föräldrar lär känna sitt barns umgänge, vilket bland föräldrarna ansågs vara viktigt, då andra vuxna än de egna föräldrarna kan vara betydelsefulla för ungdomarna. Forskning har visat ett samband mellan en ungdoms användande av cannabis och ungdomens kompisars föräldrars föräldrapraktiker (Shakya, Christiakis & Fowler 2012). Om ungdomen har en kompis vars föräldrar har en föräldrapraktik som innefattar hög kontroll och mycket ömhet är det lägre sannolikhet att ungdomen använder cannabis. Detta samband visade sig vara både ett direkt samband där kompisarnas föräldrar hade en direkt betydelse för ungdomen och ett indirekt samband där ungdomen influerades av sina vänners föräldrar genom att vännerna var influerade av dem. Författarna diskuterade även möjligheten att vuxna som använder sig av positiva föräldrapraktiker gentemot sina egna ungdomar också kan agera som mentorer för sina barns vänner

(Shakya, Christiakis & Fowler 2012). Även i vår studie betonades den betydelse kompisars föräldrar skulle kunna ha, bland annat som förebilder för andra ungdomar.

Kommunens drogförebyggare har som en av sina huvudstrategier att uppmana till samarbete föräldrar emellan (Fransson 2011) och man kan tänka sig att det har haft betydelse för hur föräldrarna ser på detta. Föräldrarna beskriver hur de, på grund av drogförebyggarens strategi, i större utsträckning numera ser ansvaret för ungdomar som något gemensamt och att de tvekar mindre på om de bör ingripa och kontakta dennes föräldrar om de påträffar en ungdom i en riskfylld situation. Man kan tänka sig att resultatet hade sett annorlunda ut i en kommun som saknar en sådan drogförebyggande strategi som finns i den aktuella kommunen.

Föräldrarna spekulerade kring att skilsmässor leder till brist på konsekvens och tydlighet gentemot barnen. Brist på konsekvens och tydlighet visas i litteraturen vara betydande riskfaktorer för att ungdomar prövar droger (Sundell 2008; Velleman, Templeton & Copello 2005). Forskning visar att det finns vissa skillnader i cannabisbruk mellan barn i olika familjetyper men att det snarare är andra familjefaktorer som är av större betydelse än just familjestrukturen (Choquet et al. 2008; Velleman, Templeton & Copello 2005). I en enkätbaserad tvärsnittsstudie undersöktes associationer mellan av ungdomar rapporterat bruk av tobak, alkohol och cannabis och föräldrars kontroll och känslomässiga stöd (Choquet et al. 2008). Där fanns ett tydligt samband mellan mer föräldrakontroll och mindre bruk av ovan nämnda substanser och sambandet fanns för såväl sammanboende och styvfamiljer som för ensamstående föräldrar. Sambandet var starkare gentemot flickor än pojkar. Användandet av tobak och cannabis var mer förekommande bland ungdomar från ej sammanboende familjer. Ungdomar från styvfamiljer som uppgav att föräldrarna aldrig hade kontroll använde substanser i högre grad än de från sammanboende eller ensamstående familjer. Att svara att föräldrarna aldrig hade kontroll var också vanligare bland ungdomar från styvfamiljer än från de andra familjetyperna (Choquet et al. 2008). Velleman, Templeton och Copello (2005) betonar att familjerelationer är viktigare än familjestruktur då det kommer till droganvändande bland ungdomar. Att ha god sammanhållning, öppen kommunikation och en nära relation mellan föräldrar och barn beskriver författarna som mer betydelsefullt än om föräldrarna är sammanboende eller ensamstående (Velleman, Templeton & Copello 2005).

6.2.2 Föräldrastrategier

I resultatet framkom att föräldrarna använder sig av olika strategier för att direkt och indirekt motverka cannabisbruk bland ungdomar. Föräldrarna betonade bland annat vikten av att ha regler för sina barn och att ha koll på vad ungdomar gör och var de befinner sig. Föräldrars synsätt på denna strategi överensstämmer med forskning på området som visar på betydelsen av monitorering för att motverka ungdomars droganvändande (Choquet et al. 2008; Kadesjö 2008; Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012; Velleman, Templeton & Copello 2005). Monitorering och kvaliteten på föräldrarelationen har även visat sig ha en indirekt effekt på barnens droganvändande, genom föräldrars inflytande på barnens umgänge (Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012). Det finns även ett reciprokt samband mellan monitorering och kvaliteten på föräldrabarn-relationen (Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012). Sannolikheten att använda

cannabis har visat sig vara betydligt större vid brist på föräldrakontroll jämfört med brist på känslomässigt stöd, för såväl pojkar som flickor (Choquet et al. 2008).

Att som förälder ha en negativ attityd till droger har visats vara en skyddande faktor för att motverka droganvändande bland unga (Kadesjö 2008). Föräldrarnas negativa attityd till cannabis var genomgående i alla fokusgrupper. Dock kan man fråga sig om en avvikande ståndpunkt hade varit möjlig att uttrycka i fokusgrupperna med tanke på den genomgående negativa inställning som dominerade bland de medverkande föräldrarna. Föräldrarna diskuterade kring om tydlighet med sin negativa ståndpunkt i cannabisfrågan skulle kunna begränsa ett öppet samtal med barnen. Larsson och Lilja (2003) tar upp en liknande problematik som finns rörande de två dimensionerna av föräldrars kontrollstrategier som kan stå i kontrast till och motsätta varandra. En alltför stark reaktion från föräldrar vid ungas normöverträdelser kan leda till att ungdomar undviker att berätta för sina föräldrar vad de gör på sin fritid då de inte vill ge upphov till sådana reaktioner från föräldrarna. Allt för starka föräldrareaktioner kan således bidra till att försvåra föräldrars monitorering, vilket en alltför tydlig negativ ståndpunkt möjligen också skulle kunna leda till. En öppen kommunikation mellan barn och förälder kan i sin tur leda till en så känslomässigt stark familjerelation att föräldrar kan ha svårt att reagera med kraft då ungdomar överträder överenskomna normer (Larsson & Lilja 2003).

Föräldrarna betonade tydlighet och bestämdhet, men ansåg också att det var viktigt att kunna kompromissa om sina regler ibland. Att som förälder vara mottaglig för sina barns åsikter har visats vara en skyddsfaktor för droganvändning bland unga (Velleman, Templeton & Copello 2005). Föräldrarna tänkte sig att det kunde finnas problem med att ha för stränga och oersonliga regler, vilket också har visats i tidigare forskning där samband har konstaterats mellan en allt för auktoritär och förbjudande föräldrastil och tidigare drogdebut bland unga (Velleman, Templeton & Copello 2005).

Föräldrarna i fokusgrupperna betonade vikten av att samtala med sina barn om droger, men några var osäkra på effekten det hade på ungdomarnas beteende. En liten studie från tre skolor i Wales, gjord av Quinn (1996), som citeras av Velleman, Templeton och Copello (2005) konstaterade att uppfattningen kring om man samtalat om droger kan skilja sig åt mellan barn och föräldrar. När nästan alla föräldrar ansåg att de talat med sina barn om ämnet, uppfattade knappt hälften av barnen att föräldrarna haft en diskussion med dem. Utifrån detta verkar det således som att föräldrar och barn kan uppfatta samtal och diskussioner olika och att det är viktigt att som förälder vara tydlig och försäkra sig om att ens budskap nått fram till barnen.

Föräldrarna anpassade sina strategier utifrån hur de uppfattade situationen kring barnets potentiella droganvändande. Några föräldrar uttryckte vikten av att inte vara naiv gällande det egna barnets möjliga droganvändande, samtidigt som de flesta inte trodde att deras barn provat cannabis och därför inte frågade sina barn om det. Några föräldrar menade att de hade pratat mer om cannabis med sina barn om det hade känts aktuellt. Att endast tala om ämnet då barnen redan upplevdes vara i riskzon gör att den förebyggande funktion föräldrar menar att samtalen kan ha, går förlorad. Ingen av föräldrarna i studien trodde att deras barn provat cannabis och få bedömde dem vara i

riskzonen för detta. Den nationella drogvaneundersökning visar dock på att andelen andraårsgymnasister som någon gång använt cannabis uppgår till 14 procent bland flickorna och 19,6 procent bland pojkarna (CAN 2013). Det faktum att föräldrar inte upplevde att deras egna barn skulle kunna befinna sig i riskzonen för ett cannabisbruk kan tänkas vara en försvårande faktor för det cannabisförebyggande arbetet. Det skulle kunna leda till att föräldrar då inte tillämpar de strategier de bedömer vara viktiga.

Strategierna för att motverka sina barns eventuella droganvändande anpassades även utifrån barnens ålder. Både frivilligt och ofrivilligt på grund av skolgång i annan kommun, talade föräldrarna om att monitoreringen minskar när ungdomarna börjar gymnasiet. En amerikansk prospektiv enkätstudie visar att i yngre åldrar är föräldrars monitorering och barnens umgänge av störst betydelse för att motverka droganvändande (Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012). När ungdomarna börjar gymnasiet visades kvaliteten på relationen till föräldrarna vara av större betydelse än monitorering. Övergången till gymnasiet är en period när föräldrar går miste om mycket direkt kontroll och istället måste lita till förtroende, kommunikation och att visa omsorg om sina barn för att influera deras substansanvändande (Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012).

Överlag betonade föräldrar snarare goda relationer och regler i allmänhet, än specifika frågor och förmaningar gällande cannabis. Även i litteraturen betonas mer allmänna strategier för förebyggande av drogbruk, såsom goda relationer, tydlig kommunikation och monitorering (Choquet et al. 2008; Kadesjö 2008; Larsson & Lilja 2003; Van Ryzin, Fosco & Dishion 2012; Velleman, Templeton & Copello 2005).

6.2.3 Kunskap och information av betydelse för föräldrar

I fokusgrupperna framkom att föräldrarna uppfattade sin egen kunskap om cannabis som bristfällig, vilket upplevdes som ett problem för att identifiera eventuellt cannabisbruk hos en ungdom och för att kunna samtala med barnen och andra föräldrar om ämnet. En problematik med att frågorna om kunskap ställdes öppet var att vad som avsågs med tillräcklig eller mindre tillfredsställande kunskap inte definierades, vare sig av författarna eller av deltagarna. Vad kunskap innebär kan vara högst individuellt och således bör föräldrarnas kunskapsnivå enbart tolkas utifrån deras egen uppfattning kring sin kunskap. Då den egna kunskapen uppfattades som bristfällig, utgjorde det dock ett hinder för förebyggande samtal om cannabis med ungdomarna. Problematik med av föräldrarna uppfattad kunskapsbrist har tagits upp av Velleman, Templeton och Copello (2005), där man menar att ungdomar föredrar att föräldrar tar initiativ till samtal om droger, medan föräldrarna saknar tilltro till sin egen kunskap och förmåga att kommunicera och därför inte tar sådana initiativ.

Föräldrarna efterfrågade mer information om tecken på cannabisanvändning hos ungdomar, symptom av cannabisbruk och i vilka sammanhang som drogen vanligtvis brukas. Liknande resultat har framkommit i en studie av Mallick, Evans och Stein (1998) om föräldrars attityder, efterfrågan och funderingar kring drogundervisning baserad på enkäter, fokusgrupper och telefonintervjuer med föräldrar. Föräldrarna i Mallick, Evans och Steins (1998) studie oroade sig över droger i relation till sina barn

och efterfrågade information för att kunna kommunicera mer effektivt med dem. Precis som i denna studies resultat framkom att föräldrar i Mallick, Evans och Steins (1998) studie efterfrågar information om drogers hälsoeffekter samt tecken och symptom på droganvändning och att de upplevde det som svårt att se skillnad på symptom på droganvändning och vad de upplevde var vanligt tonårsbeteende. Föräldrarna i studien av Mallick, Evans och Stein (1998) betonade att det är föräldrar som bör vara de som tar störst ansvar för kommunikationen om droger med sina barn, vilket var ett synsätt som även framkom i vår studie.

Föräldrarna i Mallick, Evans och Steins (1998) studie föreslog också att media borde användas för att nå ut med uppdaterad droginformation och att detta kunde leda till att ämnet skulle kunna diskuteras öppnare och därmed också mer effektivt bland föräldrar och barn. Föräldrarna i vår studie beskrev hur de använde sig av tidningsartiklar och drogförebyggarens informationsmejl för att informera och diskutera ämnet med sina barn. En liten studie gjord i Wales, av Quinn (1996), citerad i Velleman, Templeton och Copello (2005) visar hur nästan 90 procent av deltagande barn och föräldrar tyckte att information om droger via media eller professionella som arbetar med droger skulle kunna underlätta för föräldrar att prata med sina barn. Således verkar det användbart för föräldrar att ha någon form av material att utgå ifrån för att lättare kunna diskutera cannabis med sina barn, då det är ett ämne som kanske inte kommer upp spontant och inte upplevs som naturligt att tala om, speciellt inte om föräldrar inte uppfattar sina barn att vara i riskzon för ett bruk.

Föräldrarna uttryckte tydligt i fokusgruppsintervjuerna att de upplevde sin kunskapsnivå som låg och att de ville ha mer information, dock var de osäkra på om de verkligen skulle engagera sig i mer information om de fick den. Man kan således fråga sig om mer information är en effektiv strategi eller om det istället bör satsas på mer allmänna åtgärder som rör föräldraskap. Mallick (2007) menar att föräldrar behöver få sin kunskap och sina attityder utmanade för att få ett mer balanserat synsätt på droganvändande bland ungdomar och att fokus bör ligga på effektiv tvåvägskommunikation mellan barn och föräldrar.

Drogeförebyggarens informationsmejl gav uppdateringar om specifika stökiga händelser i kommunen där droger och alkohol varit inblandade, vilket uppfattades som betydelsefullt för föräldrarna. Denna typ av uppdateringar kan ses som en sorts monitorering på samhällsnivå, då föräldrarna menade att det var ett sätt att visa ungdomarna att man hade koll på dem och deras aktiviteter. Denna typ av monitorering kan tänkas underlättas av det faktum att kommunen är liten och utan fast landförbindelse. Föräldrarna uppskattade drogförebyggarens strategi där ett snabbt agerande vid allvarigare händelser var centralt och någon förälder betonade särskilt vikten av att även ungdomarna involverades i denna process. Samma förälder menade också att ett tillfälle där ungdomar och föräldrar deltagit tillsammans på ett möte där drogfrågan diskuterats varit mycket givande då man fått större förståelse för varandras perspektiv.

Vikten av att föräldrar och ungdomar möts och diskuterar fokuserades på i ett mindre brittiskt deltagarforskningsprojekt med ett stärkande tillvägagångssätt.

Forskningsprojektet syftade till att förbättra kommunikation om droger i familjen och de deltagande var föräldrar och ungdomar som inte var deras egna barn (Mallick 2007). Deltagande föräldrar och ungdomar var överens om värdet av att olika generationer möttes och deltog i programmet tillsammans och att det faktum att föräldrar och ungdomar inte kände varandra sedan innan underlättade kommunikation och öppenhet. Både föräldrar och ungdomar upplevde att man möttes som jämställda vuxna i programmet och att man genom att dela med sig av sina respektive erfarenheter fick en större förståelse för den andres perspektiv, vilket också kunde spilla över till den egna familjerelationen. Vissa menade också på att programmet fungerade som en katalysator till att börja prata om droger hemma i den egna familjen efter programmets träffar (Mallick 2007). Kommunikation är en viktig del av familjebaserad drogprevention (Velleman, Templeton & Copello 2005) och en förbättring av den mellan barn och föräldrar torde således vara effektiv för att minska droganvändning bland ungdomar.

7. Slutsats

Denna studies resultat kan vara användbart i planering av drogförebyggande arbete med fokus på föräldrar, då det har belyst vilka faktorer föräldrar upplever vara betydelsefulla för sin roll i det cannabisförbyggande arbetet. Monitorering, öppen kommunikation och av föräldrarna upplevd kunskapsbrist är centrala fynd som har framkommit i denna studie och som bekräftas av tidigare forskning gällande förebyggandet av ungdomars cannabisanvändning. I den aktuella studien betonades också föräldrasamarbete och gemensamt ansvar som betydelsefullt för föräldrars förebyggande av cannabisbruk bland unga. Detta tema är mindre beforskat och vidare studier behöver genomföras för att bekräfta studiens fynd. Vidare forskning skulle även kunna bedrivas för att undersöka de i studien uppkomna resultaten kring samhällelig och kollektiv monitorering. I studien framkom att drogförebyggaren i den aktuella kommunen har haft stor betydelse för föräldrarnas strategier och förhållningssätt. Således verkar det vara betydelsefullt för det drogförebyggande arbetet med en nyckelperson i närsamhället som föräldrar har förtroende för och som arbetar med en aktiv och långsiktigt strategi.

Referenser

Althoff, K. & Rubinstein, B. (2009). *Hälsoatlas, Tematiska kartor över hälso- och sjukvårdsområde 4, 5, 7, 11 och 12 baserade på FHI:s enkätundersökning "Hälsa på lika villkor åren 2005-2008"*. Göteborg: Hälso- och sjukvårdskansliet.

ANDT-sekretariatet (2011). *Regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2011*. Stockholm: Regeringskansliet.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2013). *Skolelevers drogvanor 2012 (CAN Rapport 133)*. Stockholm: CAN.

Choquet, M., Hassler, C., Morin, D., Falissard, B. & Nearkasen, C. (2008). Perceived parenting styles and tobacco, alcohol and cannabis use among French adolescents: Gender and family structure differentials. *Alcohol & Alcoholism*, vol 43(1), ss. 73–80. doi: 10.1093/alcalc/agm060

CODEX (2013). *Informerat samtycke*. <http://www.codex.uu.se/manniska2.shtml> [2013-04-29]

Dahlgren, L., Emmelin, M. & Winkvist, A. (2007). *Qualitative Methodology for International Public Health*. Umeå: Umeå Universitet.

Forkby, T., Olausson, S. & Turner, R. (2013). *Cannabisanvändning bland ungdomar, En sammanställning av forskning för en kunskapsbaserad prevention*. Göteborg: FoU i Väst/GR.

Fransson, H. (2011). *Alla överens – kan de bli det överallt?, Fyra kommuner prövar Öckerös arbets sätt för att utrota ungdomsfylleriet, Delrapport januari 2010 – juni 2011*. Öckerö: Socialförvaltningen.

Graneheim, U.H. & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, vol 24, ss. 105-112. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001

Kadesjö, C. (2008). Föräldrarnas betydelse för bruk och skadligt bruk av narkotika hos barn och unga. I S. Andréasson (red.), *Narkotikan i Sverige*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, ss. 139-170.

Larsson, J. & Lilja, S. (2003). *Ungdomsliv, identitet, alkohol och droger: En multidimensionellt och preventivt inriktad kunskapsöversikt med hermeneutiskt-socialpsykologiskt fokus*. Östersund: Statens Folkhälsoinstitut.

Lundman, B. & Graneheim, U.H. (2012) Kvalitativ innehållsanalys. I Granskär, M. & Höglund-Nielsen, B. *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur, ss. 187-203.

Länsstyrelsen Västra Götalands län (2013). *Regional mobilisering mot cannabis i Västra Götaland, Dokumentation från konferens i Göteborg 27 november 2012 (Rapport nummer 2012:89)*. Västra Götalands län: Länsstyrelsen.

Malterud, K. (2009). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Nationalencyklopedin, NE (2013). *Cannabis*. <http://www.ne.se/cannabis/140872> [2013-04-09]

Mallick, J. (2007). Parent drug education: A Participatory Action Research study into effective communication about drugs between parents and unrelated young people. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, vol 14(3), ss. 247-260. doi: 10.1080/09687630601022416

Mallick, J., Evans, R. & Steen, G. (1998). Parents and drug education: parents' concerns, attitudes and needs. *Drugs: education, prevention and policy*, vol 5(2), ss. 169-176. URL: <http://informahealthcare.com/doi/pdf/10.3109/09687639809006682> [2013-05-07]

Pope, C. & Mays, N. (2006). *Qualitative research in health care*. Oxford: Blackwell publishing.

Ramström, J. (2009). *Skador av hasch och marijuana. En genomgång av vetenskapliga studier publicerade till och med år 2008 (FHI 2009:13)*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

Shakya, H.B., Christiakis, N.A. & Fowler, J.H. (2012). Parental influence on substance use in adolescent social networks. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, vol 166(12), ss. 1132-1139. doi: 10.1001/archpediatrics.2012.1372.

Socialdepartementet (2010). *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (Regeringens proposition 2010/11:47)*. Stockholm: Regeringskansliet.

Statens folkhälsoinstitut (FHI) (2012). *Cannabis – om spridningen, skadeeffekterna, sambanden med tobak och hur missbruk kan förebyggas*. <http://www.fhi.se/PageFiles/15442/Om-Cannabis-skador-samband-m-tobak-o-forebyggande.pdf> [2013-05-06]

Statistiska Centralbyrån (SCB) (2012). *Öckerö Kommunfakta 2012*. https://www.h5.scb.se/kommunfakta/k_frame.htm [2013-05-06]

Stattin, H. & Kerr, M. (2000). Parental monitoring: a reinterpretation. *Child Development*, vol (4), ss. 1072-85. doi: 10.1111/1467-8624.00210

Sundell, K. (2008). Risk- och skyddsfaktorer för narkotikabruk. I Andréasson, S. (red.), *Narkotikan i Sverige*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, ss. 92-107

Sydow, K., Lieb, R., Pfister, H., Höfler, M. & Wittchen, H-U. (2002). What predicts incident use of cannabis and progression to abuse and dependence?: A 4-year prospective examination of risk factors in a community sample of adolescents and young adults. *Drug and Alcohol Dependence*, vol 68 (1), ss. 49-64.
doi: 10.1016/S0376-8716(02)00102-3

Tong, A., Sainsbury, P. & Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International Journal for Quality in Health Care*, vol 19(6), ss. 349 –357
doi: 10.1093/intqhc/mzm042

Van Ryzin, M.J., Fosco, G.M. & Dishion, T.J. (2012). Family and peer predictors of substance use from early adolescence to early adulthood: An 11-year prospective analysis. *Addictive behaviors*, vol 37(12), ss. 1314-1324.
doi: 10.1016/j.addbeh.2012.06.020

Velleman, R., Templeton, L. & Copello, A. (2005). The role of the family in preventing and intervening with substance use and misuse: a comprehensive review of family interventions, with a focus on young people. *Drug and Alcohol Review*, vol 24, ss. 93-109. doi: 10.1080/09595230500167478

Velleman, R., Templeton, L. & Copello, A. (2005). The role of the family in preventing and intervening with substance use and misuse: a comprehensive review of family interventions, with a focus on young people. *Drug and Alcohol Review*, vol 24, ss. 93-109. Citerar Quinn, L. (1996). Mobilising parents. Druglink. London: ISDD 1996;11,2:9-10.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper, om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper, om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur. Citerar Linell, P. (1994). Transkription av tal och samtal: Teori och praktik. Arbetsrapport från tema Kommunikation, 1994:9. Linköping: Linköpings universitet.

Öckerö kommun (u.å. a). *Kommunfakta, Om Öckerö kommun*.
<http://www.ockero.se/kommunpolitik/kommunfakta.4.67d4fcf613888e0c5091925.html>
[2013-05-06]

Öckerö kommun (u.å. b). *Gymnasium*.
<http://www.ockero.se/utbildningbarnomsorg/gymnasium.4.1f06bf2713ad42693b844e.html>
[2013-05-10]

Öckerö kommun (u.å. c). *Alla överens*.
<http://www.ockero.se/sakertrygg/folkhalsa/drogforebyggandearbete/allaooverens.4.3019e2b013b337fdadf1d0e.html>
[2013-05-06]

Bilaga 1 – Kallelsemail

Hej!

Du får detta mail eftersom du tackat ja till att vara med i en gruppintervju om föräldraskap, ungdomar och cannabis. Vi som ska genomföra gruppintervjun heter Carolina och Sofia och är studenter på Folkhälsovetenskapliga programmet vid Göteborgs Universitet. Som vi nämnde under telefonsamtalet så är Öckerö kommun med i en forskningscirkel tillsammans med sex andra kommuner om cannabisförebyggande arbete där syftet är att öka kunskapen och kompetensen inom området. Vår tanke är även att detta material ska kunna användas i vår C-uppsats i Folkhälsovetenskap.

Gruppintervjun kommer att genomföras [datum och klockslag] på [plats]. Ni som medverkar kommer under 1-1½ timme att diskutera ett antal frågor tillsammans med några andra föräldrar. Liknande gruppintervjuer kommer att hållas med tre andra föräldragrupper. Diskussionen som vi har kommer att spelas in men det är endast vi som kommer att ha tillgång till denna ljudinspelning. Inspelelingen kommer att raderas när materialet har nedtecknats och anonymiserats. Det ni säger under intervjun kommer inte att kunna kopplas till er när det presenteras för utomstående. Ditt medverkande är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan om du känner att du inte längre vill vara med.

Huvudentrén på [plats] är låst under kvällstid. När du kommer till entrén så knacka bara på sidodörren så kommer vi och öppnar. Om det är så att du skulle bli sen så får du gärna höra av dig till oss så vi är förberedda på detta. Om du har några frågor eller blir tvungen att lämna återbud så kontakta gärna oss på mail eller telefon.

Carolina [nummer] [mail]

Sofia [nummer] [mail]

Stort tack för din medverkan!

Vänliga hälsningar,

Carolina och Sofia

Bilaga 2 – Frågeguide

Inledning/öppningsfrågor

- Vad får ni för associationer när ni hör ordet cannabis?
- Hur var synen på cannabis när ni var unga?
- Tycker ni att synen har förändrats sedan dess?
- Har ni annorlunda syn nu när ni är föräldrar än innan?
- Hur stöter ni på cannabis (typ populärkultur)?

Ungdomar och cannabis

- Hur tror ni ungdomar ser på cannabis? Tror ni synen skiljer sig åt bland killar och tjejer?
- Vad tror ni påverkar ungas syn på cannabis? (Var kommer denna syn ifrån?)
- Tror ni att unga testar cannabis? Och i så fall; vad tror ni påverkar att unga testar cannabis? sociala sammanhang, familjeförhållanden etc.
- Tror ni att det är skillnad i synen på cannabis mellan högstadie- och gymnasieungdomar? (Öckerö/stan)
- Tror ni att det finns någon skillnad i attityder gentemot cannabis och annan narkotika?
- Tycker ni att era ungdomar har tillräckligt med information om cannabis?

Föräldrar och cannabis

- Tycker ni att ni som föräldrar har tillräckligt med information för att kunna diskutera frågan med era ungdomar?
- Varifrån får man sin kunskap om cannabis som förälder? media, information i skolan, information hemskickad etc.
- Har ni någonsin fått någon information om cannabis? (staten, kommunen etc) I så fall, vad tyckte du om den informationen?
- Tror ni att mammor och pappor ser olika på cannabisfrågan?
- Tror ni att man förhåller sig olika till söner och döttrar i frågan?
- Känner ni att ni kan diskutera denna frågan med andra föräldrar? Skolpersonal, fritids- och föreningsverksamhet?
- Finns det något ställe dit ni skulle vända er för information/råd gällande frågan?
- Vad tror ni är viktigt då det kommer till förebyggande arbete? Hur skulle man kunna få ungdomar att inte använda cannabis? Finns det något ni efterfrågar som föräldrar?
- Hur tror ni föräldrars attityder till cannabis påverkar ungdomar?
- Finns det något ni tycker vi har missat? Någon som vill tillägga något?